

ӨРЛЕУ

**Үздіксіз
білім жаршысы
Вести непрерывного
образования**

Республикалық ғылыми-әдістемелік ақпараттық журнал
Республиканский научно-методический информационный журнал

ӨРЛЕУ.
ҮЗДІКСІЗ БІЛІМ ЖАРШЫСЫ
ӨРЛЕУ.
ВЕСТИ НЕПРЕРЫВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

№4(31)/2020

шілде-тамыз-қыркүйек

2013 жылдан бастап шығады

Жылына 4 рет шығады

октябрь-ноябрь-декабрь

Издается с 2013 года

Выходит 4 раза в год

Меншік иесі – «Өрлеу» біліктілікті арттыру ұлттық орталығы» АҚ филиалы Қарағанды облысы бойынша педагогикалық қызметкерлердің біліктілігін арттыру институты
Собственник – Филиал АО «Национальный центр повышения квалификации «Өрлеу»
Институт повышения квалификации педагогических работников по Карагандинской области

Бас редактор – Главный редактор

С.Д.МУКАНОВА,

доктор педагогических наук

Бас редактордың орынбасары – Зам. главного редактора

М.А. Жетписбаева, канд. филол. наук, доцент

Редакция алқасы – Редакционная коллегия

Г.К. Ахметова	доктор пед. наук, профессор
У.М. Бахтикиреева	доктор филол. наук, профессор (Россия)
Ж.Ж. Наурызбай	доктор пед. наук, профессор
М.Н. Сарыбеков	доктор пед. наук, профессор
С.Т. Каргин	доктор пед. наук, профессор
Б.А. Жетписбаева	доктор пед. наук, профессор
А.К. Кусаинов	доктор пед. наук, профессор
С.К. Исламгулова	доктор пед. наук, доцент
Л.В. Моисеева	доктор пед. наук, профессор (Россия)
С.Б. Мукушева	кандидат пед. наук, отв. секретарь

Басуға 30.09.2020 ж. қол қойылды.

Пішімі 60x84 1/8.

Офсеттік қағазы.

Көлемі 5,5 б.т.

Таралымы 100 дана.

Бағасы келісім бойынша.
Тапсырыс №180

Подписано в печать 30.09.2020 г.

Формат 60x84 1/8.

Бумага офсетная.

Объем 5,5 п.л.

Тираж 100 экз.

Цена договорная.

Заказ №180

Беттеген:

С.Б.Мукушева

Адрес редакции: 100019, г. Караганды, ул. Жанибекова, 42

Тел.: +7 7212 41-68-59; **факс:** +7 7212 41-70-10.

Адрес сайта: orleu-kgz.kz **E-mail:** ipk.karaganda@mail.ru

Қазақстан Республикасы Мәдениет және ақпарат министрлігімен тіркелген
03.05.2013 ж. №13605-Ж мерзімді баспасөз басылымды тіркеуге қойылғаны туралы куәлік
Зарегистрирован Министерством культуры и информации Республики Казахстан.
Свидетельство о постановке на учет периодического печатного издания №13605-Ж от
03.05.2013 г.

© Филиал АО «Национальный центр повышения квалификации «Өрлеу» Институт
повышения квалификации педагогических работников по Карагандинской области,
2013

**БІЛІМ БЕРУ ДАМУЫНЫҢ ЗАМАНУИ ТЕНДЕНЦИЯЛАРЫ
СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ ОБРАЗОВАНИЯ**

МУКАНОВА С.Д.

Итоги первого этапа создания лиги победителей 4

**БІЛІКТІЛІКТІ АРТТЫРУ ЖҮЙЕСІНДЕ ПЕДАГОГТЫҢ КӘСІБИ ДАМУЫ
ПРОФЕССИОНАЛЬНОЕ РАЗВИТИЕ ПЕДАГОГА В СИСТЕМЕ ПОВЫШЕНИЯ КВАЛИФИКАЦИИ**

МУКАНОВА С.Д.

Инновационные проекты в системе повышения квалификации как ресурс поддержки педагогов 11

КУШНИР М.П.

Пятилетка обновления..... 17

**ЖАҢАРТУ ИДЕЯЛАРЫН ЖҮЗЕГЕ АСЫРУ: ӘДІСТЕРІ МЕН ТҮРЛЕРІ
РЕАЛИЗАЦИЯ ИДЕЙ ОБНОВЛЕНИЯ: ФОРМЫ И МЕТОДЫ**

КАЗТАЕВ Р.К., ИБРАГИМОВА Г.К.

Модель профессионального самоопределения школьников в IT-сфере..... 21

КАЙЫРБЕКОВА Ж.Б.

Жоғары сынып оқушыларында талдау әдісін пайдалану арқылы зерттеушілік дағдыны жетілдіру..... 29

ЖЕҢІСТАН Ж.Ө.

Сабақ барысында тиімді кері байланыс жасау жолдары..... 33

КИСЕЛЕВА Н.В.

Формирование читательской компетентности: стратегия «День единого текста»..... 39

СМАГУЛОВА Ш.К., КУАНДЫК Ж.К.

Оқушылардың математикалық қабілетін дамыту..... 47

ШАДЕТОВА А.К.

Жаңартылған білім беру жағдайындағы үй тапсырмасы..... 53

АВТОРЛАР ТУРАЛЫ МӘЛІМЕТ/ СВЕДЕНИЯ ОБ АВТОРАХ

58

ИТОГИ ПЕРВОГО ЭТАПА СОЗДАНИЯ ЛИГИ ПОБЕДИТЕЛЕЙ

С целью создания диалоговой площадки для непрерывного совершенствования профессионального мастерства, исследовательского, интеллектуального и творческого уровня педагогов Карагандинской области филиала АО «НЦПК «Өрлеу» ИПК ПР по Карагандинской области начал реализацию в 2020 году проекта «Лига победителей». Презентация проекта состоялась 27 февраля 2020 года в рамках республиканской научно-практической конференции «Инновации в образовании: Эрудиция. Творчество. Опыт», посвященной 60-летию доктора педагогических наук Мукановой Саулеш Димкешевны.

Основные идеи данного проекта были сформулированы в Концепции Лиги победителей, на которое было получено свидетельство внесения в государственный реестр прав на объекты, охраняемые авторским правом от 18 июня 2020 года №10989.

Днем начала деятельности Лиги победителей, в соответствии с п.6.1 Положения о Лиге победителей, является 3 июня 2020 года, когда состоялось Учредительное собрание Лиги.

Согласно пункту 5.5 Положения о Лиге победителей организованы три сектора Лиги – дошкольное воспитание, школьное образование, техническое и профессиональное, вузовское образование, – в которые на первом этапе вошли 43 педагога Карагандинской области – победители конкурсных проектов АО «НЦПК «Өрлеу» 2014-2019 годов:

Членам Лиги победителей вручены удостоверения. Удостоверение под №1 вручено Жанул Асан Мухамбетрахымұлы, заместителю директора по учебной работе, учителю физики гимназии № 8 г.Жезказган Карагандинской области.

Согласно п.5.7 Положения о Лиге победителей определены координаторы работы Лиги победителей:

1. Жетписбаева Мейрамгуль Асылбековна, заместитель директора по учебно-методической работе, кандидат филологических наук.

Основные направления профессиональных интересов Жетписбаевой М.А.:

- лингводидактика;
- интегрированное обучение предмету и языку (CLIL);
- отбор содержания курсов повышения квалификации педагогов.

Мейрамгуль Асылбековна за годы работы в системе «Өрлеу» награждена Благодарственным письмом АО «НЦПК «Өрлеу», Благодарственным письмом и Почетной грамотой Министерства образования и науки Республики Казахстан.

2. Ибрагимова Гульнара Каиржановна – заведующая кафедрой инновационного образования и информационных технологий, доктор PhD по специальности «Педагогика и психология».

Основные направления профессиональных интересов Ибрагимовой Г.К.:

- оценка качества дошкольного образования;
- функциональная грамотность учащихся;
- профессиональное самоопределение учащихся;
- развивающие педагогические технологии.

Гульнар Каиржановна награждена Почетными грамотами АО «НЦПК «Өрлеу», УО Карагандинской области, Министерства образования и науки Республики Казахстан.

3. Кушнир Марина Петровна – заведующая кафедрой дошкольного воспитания и социализации личности, кандидат педагогических наук.

Основные направления профессиональных интересов Кушнир М.П.:

- педагогика и методика начального обучения;
- экспертиза учебников и УМК для начальной школы;
- интерактивное обучение на курсах повышения квалификации.

Марина Петровна награждена Благодарственным письмом АО «НЦПК «Өрлеу», Почетной грамотой Министерства образования и науки Республики Казахстан, Почетной грамотой НАО им.Ы.Алтынсарина.

4. Мукушева Салтанат Булатовна – заведующая кафедрой психолого-педагогического сопровождения образовательного процесса, кандидат педагогических наук.

Основные направления профессиональных интересов Мукушевой С.Б.:

- участие в проектах корпорации Microsoft;
- экспертная деятельность в рамках взаимодействия с РНПЦ «Оқулық»;
- организация профессионального диалога на курсах ПК от РУМЦДО;
- повышение уровня IT-компетенций.

Салтанат Булатовна награждена Благодарственным письмом АО «НЦПК «Өрлеу», Почетной грамотой и Благодарственным письмом Министерства образования и науки Республики Казахстан.

В Настоящее время в системе отечественного образования формируется Институт наставничества. Так, в соответствии со статьей 13 Закона РК «О статусе педагога», педагог, оказывающий практическую помощь в профессиональной адаптации лицу, впервые приступившему к профессиональной деятельности, выполняет функцию наставника. Приказом Министра образования и науки Республики Казахстан от 24 апреля 2020 года №160 утверждены Правила организации наставничества и требований к педагогам, осуществляющим наставничество.

Вместе с тем, считаем необходимым и возможным развитие в Казахстане институт наставничества не только для молодых, но и тех, кто уже заявил о своих профессиональных амбициях, имеет определенные достижения и победы!

Координаторы Лиги победителей имеют богатый жизненный и достигли успехов в педагогической сфере. Их отличают высокий уровень профессионализма, широкий кругозор, богатый практический опыт, способность работать в условиях неопределенности, индивидуальное творчество, гражданская ответственность.

Каждый из координаторов, по сути, готов стать успешным наставником членам Лиги победителей. Именно в этом контексте проект Лига победителей выгодно отличается от других проектов. Поэтому мы заинтересованы развивать Лигу победителей как союз, способствующий дальнейшему профессиональному росту, продвижению каждого из нас!

Далее. В утвержденном на Учредительном собрании 3 июня 2020 года Плане работы Лиги победителей на II-полугодие 2020 года были определены следующие 5 направлений:

1. Разработка образовательных программ курсов повышения квалификации педагогов.
2. Посткурсовые мероприятия Института «Өрлеу».

3. Школа магистра.
4. Обобщение и распространение опыта педагогов.
5. Информационная работа.

Члены Лиги победителей заполнили Карту профессионального развития в соответствии с Планом мероприятий Лиги победителей на 2-е полугодие 2020 года.

Со стороны координаторов проекта ЛП не было каких-либо указаний по содержанию, количеству мероприятий, в которых вы запланировали участвовать. Выбор педагогов определялся их потенциалом, интересами, временем! Из 43 членов ЛП заполненные Карты направили 29 педагогов, что составляет 60 % от общего количества членов:

№ сектора	Ф.И.О. координатора	Количество членов сектора	Всего заполнено Карт
1	Ибрагимова Г.К.	15	11
2	Кушнир М.П.	17	13
3	Мукушева С.Б.	11	5
Всего		43	29

Рассмотрим участие членов Лиги победителей во II полугодии 2020 года по направлению «Посткурсовые мероприятия Института «Өрлеу».

1) Республиканский конкурс видеоуроков по предметам среднего образования (апрель-май 2020 года):

- Абдикенова Мереке Жаксыбаевна, учитель начальных классов школы-лицея №103 г.Караганды – победитель республиканского этапа, предмет «Самопознание»;
- Абеужанова Алма Бахытовна, учитель опорной школы (РЦ) на базе СОШ им. Батталовой, Шетский район – победитель республиканского этапа, предмет «География»;
- Брындына Надежда Александровна, учитель начальных классов КГУ СОШ №63 г.Караганды – победитель республиканского этапа, предмет «Естествознание»;
- Ниязбекова Гульмира Кайриевна, учитель начальных классов КГУ школа-лицей №103 г.Караганды – победитель республиканского этапа, предмет «Самопознание»;
- Смагул Динара Жанатқызы, учитель графики и проектирования КГУ СОШ №32 г.Караганды – победитель областного этапа, предмет «Графика и проектирование».

2) Разработка видеоуроков I четверти 2020-2021 учебного года (июль-август 2020 года):

- Зейнуллина Сандугаш Хужаназаровна, учитель географии и самопознания КГУ «Специальная школа-интернат №2» УО Карагандинской области, предмет «География».

3) Областной конкурс краткосрочных планов урока начальной школы «Навигатор успеха» (октябрь-ноябрь 2020 г.):

- Абдикенова Мереке Жаксыбаевна, учитель начальных классов школы-лицея №103 г.Караганды, предмет «Естествознание»;
- Матковская Екатерина Андреевна, учитель начальных классов КГУ «Школа-лицей №103» г.Караганды, предмет «Естествознание».

4) Республиканский конкурс видео-уроков и видео-лекций «Панорама педагогических идей» для педагогов организаций образования (июнь-октябрь 2020 года):

– Тусупханова Бану Амановна, учитель казахского языка и литературы школы им.Акылбаева Шетского района Карагандинской области, 2 место в номинации «казахский язык и литература».

5) Эстафета лучших педагогов Казахстана «Виртуальный образовательный маршрут» (октябрь-ноябрь 2020 года):

– Акбаева Бакыт Кулжанбековна, учитель русского языка и литературы гимназии №39 им.М.Жумабаева;

– Брындина Надежда Александровна, учитель начальных классов КГУ СОШ №63 г.Караганды;

– Оспанова Карлыгаш Муратхановна, учитель истории КГУ «Школа-лицей №66» г.Караганды;

– Саидгараева Гульшат Исмагиловна, учитель начальных классов КГУ «Школа- Центр дополнительного образования им. П.П.Корниенко», пос.Топар, Абайский район, Карагандинская область;

– Туркова Раушан Сагитовна, учитель начальных классов КГУ «ОШ №6» г.Сарань.

Важным направлением работы Лиги победителей рассматривается обобщение и распространение опыта педагогов. Здесь в период июля – ноября 2020 года было организовано три вида работ.

Первый – публикация материалов членов Лиги победителей в сетевом издании «Өрлеу. Аймақтағы білім газеті – газета «Өрлеу. Образование в регионе»:

– Абишева Акшолпан Темирхановна, учитель начальных классов КГУ «Гимназия им.С.Сейфуллина», г.Сатпаев;

– Жандаулетова Айгуль Тиштыкбаевна, учитель начальных классов КГУ «СОШ №16» г.Караганды;

– Ковалевская Ольга Николаевна, учитель математики КГУ «СОШ №30» г.Караганды;

– Саидгараева Гульшат Исмагиловна, учитель начальных классов КГУ «Школа – Центр дополнительного образования им. П.П.Корниенко», пос.Топар, Абайский район, Карагандинская область.

Второй – публикация материалов членов Лиги победителей в рубрике педагогов Карагандинской области «Газета о лидерах и для лидеров» республиканской газеты «Білімді ел – Образованная страна» (ноябрь 2020 года):

– Жанул Асан Мухамбетрахымұлы, заместитель директора по учебной работе, учителю физики гимназии № 8 г.Жезказган Карагандинской области;

– Тусупханова Бану Амановна, учитель казахского языка и литературы РЦ на базе школы им.Ж.С.Акылбаева Шетского района Карагандинской области;

– Фольц Михаил Александрович, мастер производственного обучения КГУ «Карагандинский машиностроительный завод».

И наконец, третий вид работы – публикация материалов о членах Лиги победителей в рубрике «В мире учителей» на страницах АО «НЦПК «Өрлеу», Института в Facebook и Instagram.

21 октября 2020 года нами на странице Института в ФБ был размещен видео материал о победителях республиканского конкурса «Үздік педагог-2020» – Тусупхановой Бану Амановне, учителе казахского языка и литературы РЦ на базе школы-гимназии им.Ж.С.Акылбаева Шетского района Карагандинской области.

Бану Амановна – член ЛП. Рады, что участие педагога в проекте «Өрлеу» – республиканском конкурсе буктрейлеров 2018 года, позволило представить областной конкурсной комиссии, а позже и республиканской, яркое профессиональное портфолио.

Укажу, вторым победителем республиканского конкурса «Үздік педагог-2020» стала Табынбекова Мейрамкуль Амирбековна, учитель истории специализированной школы-интерната имени Жамбыла.

Мейрамкуль Амирбековна в портфолио участника конкурса «Үздік педагог-2020» вложила информацию о публикации статьи в НПК «Өрлеу» (2019), о разработке авторской программы «Қазақстан тарихын меңгерудің белсенді қолдану», утвержденной «Өрлеу» в 2019 году, а также о победе в республиканском конкурсе «Өрлеу» «Панорама педагогических идей».

Об интересных приемах и технологиях сторителлинга на страницах ФБ и интсаграм АО «НЦПК «Өрлеу» поведала член ЛП Саидгараева Гульшат Исмагиловна, учитель начальных классов КГУ «Школа – Центр дополнительного образования им.П.П.Корниенко», пос.Топар, Абайский район Карагандинская область.

Член ЛП Омарова Марал Кубегеновна, старший преподаватель кафедры дошкольной и психолого-педагогической подготовки КарУ им.академика Е.А.Букетва поделилась с подписчиками ФБ и интсаграм АО «НЦПК «Өрлеу» мнением, настроением своего участия в конкурсе «Панорама педагогических идей-2020».

В рубрике «В мире учителей» на страницах ФБ и интсаграм АО «НЦПК «Өрлеу» размещен видеоматериал члена ЛП Болкенбаевой Айгерим Даулетиярновны, учителя казахского языка и литературы РЦ на базе школы-гимназии им.Ж.С.Акылбаева Шетского района Карагандинской области.

Самостоятельным направлением работы Лиги победителей информационная работа. Здесь мы определили два вида задач:

1. Информирование членов Лиги победителей о научных и методических мероприятиях 17-ти филиалов АО «НЦПК «Өрлеу».

2. Информирование членов Лиги победителей об актуальных организационных и методических ресурсах в системе отечественного и зарубежного образования.

Для решения этих задач, взаимодействия был организован чат «Лига победителей». Администратор чата – Уразалина Алтын Абзаловна, системный администратор отдела учебной работы и мониторинговой службы Института «Өрлеу».

В чате размещались ссылки, позволяющие вам больше узнать о потенциале, проектах Института, о событиях в сфере образования Карагандинской области. В чат мы размещали ссылки на ресурсы профессионального развития.

Думаем, ценным для практиков является возможность получить доступ к информации об организуемых мероприятиях на просторах Казахстана, организуемых 17-тью филиалами АО «НЦПК «Өрлеу». Потенциал такого рода взаимодействия значителен! Поэтому требуется дальнейшая отработка организационных вопросов работы чата.

Таким образом, в мероприятиях АО «НЦПК «Өрлеу» в период июня-ноября 2020 года, в т.ч. – плановых Лиги победителей, приняло участие 19 человек, что составляет 44% от общего количества членов ЛП.

Здесь я выделила бы три возможные причины недостаточного уровня участия:

- либо несформированность у педагогов интереса к работе в рамках Лиги;
- либо отсутствие у педагогов полной информации о содержании работы в Лиге, в том числе – в виду отсутствия на онлайн заседаниях, неполучении материалов заседаний;
- либо общая загруженность педагогов в условиях завершения учебного года в формате дистанционного обучения, в этой связи – нежелание брать на себя определенные обязательства;

– либо нескоординированность работы педагогов с кафедрами Института, отсутствие четкой логистики организации работ в регионе ППС.

Но это был наш первый опыт совместной работы, непродолжительный, всего шесть месяцев! Здесь важен, думаю, девиз «Нашел сам, расскажи коллеге, приведи коллегу!» – все больше педагогов Карагандинской области должны быть вовлечены в развивающие проекты АО «НЦПК «Өрлеу»! А проводниками этого знания должны стать члены Лиги победителей!

Для выработки приоритетов работы в 2021 году еще раз остановимся на задачах деятельности Лиги победителей:

- пропагандировать идеи государственной стратегии в области образования по повышению статуса педагога;
- продвигать идеи профессионального развития педагога;
- обобщать и распространять опыт педагогов по использованию информационно-педагогических технологий в собственной практике;
- развивать исследовательскую культуру педагогов;
- интегрировать педагогов Карагандинской области в образовательные проекты 17-ти филиалов АО «НЦПК «Өрлеу»;
- создать Банк инноваций педагогов Карагандинской области.

Основными источниками поиска идей, ориентирами по планированию работы ЛП мы видим следующие документы/положения:

- План совместных мероприятий филиала АО «НЦПК «Өрлеу» ИПК ПР по Карагандинской области и Управления образования Карагандинской области на 2021 год
- План работы Международного методического центра «Академия педагогического мастерства: навыки XXI века»
- Критерии оценки профессиональной деятельности педагогов конкурса на присвоение звания "Үздік педагог".

Далее остановлюсь на основном содержании этих документов.

В рамках Соглашения о сотрудничестве Управления образования Карагандинской области и Института повышения квалификации педагогических работников по Карагандинской области от 22.01.2020 года в октябре т.г. был подписан План совместных мероприятий филиала АО «НЦПК «Өрлеу» ИПК ПР по Карагандинской области и Управления образования Карагандинской области на 2021 год (далее – План).

План предусматривает реализацию системного подхода в практике взаимодействия между нашими организациями по обеспечению качества образования и профессиональной поддержки педагогов Карагандинской области.

Планом предусмотрена организация курсовых и посткурсовых мероприятий по шести направлениям:

1. Развитие цифровых компетенций педагогов.
2. Развитие исследовательских навыков педагогов.
3. Поддержка педагогов в развитии предметных навыков.
4. Повышение функциональной грамотности обучающихся.
5. Поддержка общеобразовательных школ для преодоления разрыва качества обучения между городом и селом.
6. Поддержка дошкольных организаций образования по созданию предметно-пространственной развивающей среды.

Планом предусмотрена организация в 2021 году курсов повышения квалификации для педагогических работников:

– по использованию в образовательном процессе информационно-коммуникационных технологий, в том числе – в условиях дистанционной модели образования;

- по формированию исследовательских навыков;
- по развитию предметных навыков;
- по повышению функциональной грамотности учащихся;
- для педагогов сельских школ;
- для педагогов дошкольных организаций образования.

Планом предусмотрено совместное проведение в 2021 году посткурсовых мероприятий, в т.ч.:

–Эстафета лучших педагогов Казахстана в рамках виртуального образовательного маршрута;

–III республиканский онлайн конкурс буктрейлеров «Современные цифровые ресурсы для развития навыков чтения»;

–республиканская научно-практическая конференция «Развитие научных идей Жадриной М.Ж. в стратегии обновления содержания школьного образования»;

–VII республиканский онлайн научно-практическая конференция «Педагог малокомплектной школы: вопросы профессионального развития в условиях обновления содержания образования»;

–Speech-площадка «Э.Т.О.»;

–областной конкурс «Навигатор успеха»;

–областной семинар «Пространство детской реализации»;

–сервис «Виртуальный наставник».

Как было указано выше, одним из ориентиров планирования работы Лиги победителей в 20201 году является деятельность Международного методического центра «Академия педагогического мастерства: навыки XXI века» (далее – ММЦ). Карагандинский институт «Өрлеу» с сентября 2020 года стал членом ММЦ. Членами ММЦ также являются организации повышения квалификации педагогов Казахстана, России и Беларуси. Основная цель работы ММЦ направлена на развитие готовности педагогических работников к обучению современных школьников, формированию компетенций XXI века через следующие направления деятельности.

1. Проектная лаборатория молодых педагогов. Стартапы проектного мастерства

2. Телекоммуникационные проекты. От идеи к инновационному продукту

3. Олимпиады учителей-предметников. Формула успеха «Хочу. Могу. Делаю»

4. Мастерская профессионала

5. Открытый педагогический клуб «Образование без границ»

6. Школа профессионального развития «Конкурс». К вершинам мастерства

Для реализации задач ММЦ активно использует дистанционные формы проведения мероприятий, с использованием возможностей сети «Интернет»: интернет-конференции, телемосты, вебинары, семинары с использованием видеоконференцсвязи, форумы и т.д.

При организации Лиги победителей нами был сформулирован девиз: «Я одержал победу! Все только начинается!». Уверены, в союзе с Карагандинским институтом «Өрлеу» 2021 год принесет каждому члену Лиги победителей, в целом – педагогам Карагандинской области – новые ресурсы развития и профессиональные победы.

С.Д.МУКАНОВА

Филиал АО «НЦПК «Өрлеу» ИПК ПР по Карагандинской области,
mukanova.s@orleu-edu.kz

**ИННОВАЦИОННЫЕ ПРОЕКТЫ В СИСТЕМЕ ПОВЫШЕНИЯ КВАЛИФИКАЦИИ КАК
РЕСУРС ПОДДЕРЖКИ ПЕДАГОГОВ**

Современный педагог работает в ситуации необходимости выработки целей, системы результатов обучения учащихся, достижения учащимися этих результатов, всего того, что составляет суть обновленного содержания образования!

В этих условиях значительным ресурсом профессионального развития педагога рассматривается система повышения квалификации.

С 2012 года система повышения квалификации Казахстана претерпела значительные изменения в структуре, составе входящих в него институтов, целях и задачах, формах и методах их деятельности.

Институты повышения квалификации педагогических работников – филиалы АО «Национальный центр повышения квалификации «Өрлеу» – активные реализаторы государственной стратегии по профессиональной поддержке педагогов Казахстана. Карагандинский институт «Өрлеу» – один из старейших образовательных учреждений в стране. В этом году Институту исполнилось 72 года. Ежегодно только в Карагандинском институте «Өрлеу» обучается до 6 000 педагогов дошкольного, школьного, технического и профессионального образования, системы дополнительного образования.

Сегодня ключевым термином развития образовательной сферы является понятие «инновация», под которым мы понимаем внедренное новшество, направленное на обеспечение качественного роста навыков и компетенций педагогов. Полагаю, актуальность рассмотрения инноваций в системе повышения квалификации можно определить логикой следующих четырех тезисов:

- Модернизация системы образования обусловлена социально-экономической ситуацией в стране.
- Инновации – суть развития всех элементов системы образования.
- Успех заявленных изменений во многом определяют открытость профессиональной среды к изменениям, инновационная активность каждого педагога.
- Система повышения квалификации – ресурс развития профессиональных возможностей педагогов.

Как отметил Президент Республики Казахстан Касым-Жомарт Токаев на третьем заседании Национального совета общественного доверия (г. Нур-Султан, 27 мая 2020 года), «Главное мерило успеха любого государства – человеческий капитал. Новые условия требуют кардинального реформирования системы образования и науки. Становится очевидным, что значение образования и науки будет возрастать. От развития этих сфер зависит экономика, наше будущее. Это будет определять всю государственную политику».

Государственная политика в области образования отражает необходимость выполнения принятых на себя в 2015 году обязательств по достижению Целей устойчивого развития Организации объединенных наций до 2030 года.

4-ая цель группы первого уровня приоритетности – это обеспечение всеохватного и справедливого качественного образования и поощрения

возможности обучения на протяжении всей жизни для всех – требует системной модернизации всех элементов отечественной сферы образования.

Как отмечено в Государственной программе развития образования и науки Республики Казахстан на 2020-2025 годы, для достижения цели качественного образования в мире определены основные направления развития образования: обеспечение дошкольной подготовки, модель 12-летнего школьного образования, развитие у учащихся навыков XXI века, равный доступ к недорогому и качественному ТиПО и высшему образованию.

Указанные направления являются приоритетными и для казахстанской системы образования.

Для улучшения качества образования Государственной программой предусмотрен ряд мер, в том числе:

- обеспечение высокого статуса профессии педагога;
- обеспечение преемственности образовательных программ от дошкольного до послевузовского образования;
- обновление учебных программ, учебников и учебно-методических комплексов;
- модернизация педагогического образования;
- развитие IT-инфраструктуры в организациях образования, цифровых образовательных ресурсов, сетей и платформ массовых открытых онлайн-курсов, автоматизация гос.услуг.

Инновации – суть развития всех элементов системы образования.

Государственная программа, отражая стратегию модернизации казахстанского образования, одним из ключевых индикаторов рассматривает развитие профессиональной компетентности педагогических работников. Именно учитель, педагог с навыками владения новейшими технологиями, формами организации образовательного процесса с целью подготовки учащихся к функциональности в большом мире – основа качественной системы образования. Итак, какой он учитель нового поколения?

Это – профессионал:

- знающий ценности, цели и задачи обновленного содержания образования;
- имеющий методологические навыки и профессиональное понимание учебного предмета;
- при всем многообразии свободно ориентирующийся в учебных материалах по предмету;
- имеющий навыки исследовательской и проектной деятельности, владения стратегиями управления классом и организацией его работы;
- обладающий навыками оценивания достижений ребенка и IT-компетенциями.

Современный педагог поставлен в позицию необходимости постоянного самообразования, позитивного отношения к перманентности изменений окружающей профессиональной действительности и инновационности его деятельности.

Время показало, система повышения квалификации «Өрлеу» выступает на образовательном поле Казахстана значительным профессиональным ресурсом поддержки педагогов.

За 8 лет создан солидный банк инноваций. Условно инновации, разрабатываемые и внедряемые коллективами 17-ти институтов «Өрлеу», направлены на формирование у педагога навыков:

- отбора содержания и ресурсов по учебному предмету;

- оценивания результатов достижения обучающихся;
- методологической и исследовательской культуры;
- использования информационно-коммуникационных технологий;
- организации имиджевого продвижения и карьерного роста.

Из значительного количества инноваций, созданных коллективами Институтами «Өрлеу» за 8 лет, остановлюсь на трех видах инноваций, качественно повлиявших на инновационный климат в организациях, определивших новые точки обновления Институты, а главное – имеющие значительный инновационный потенциал для поддержки педагогов их профессиональном развитии. Это:

1. Образовательный канал Өрлеу.
2. Научные и методические издания.
3. Образовательные проекты посткурсовой работы.

В 2017 году был создан образовательный канал Өрлеу. Канал является инновацией, представляющий собой Интернет-массив информационных и методических ресурсов для педагогов, развивающих и усиливающих их профессиональные возможности в организации учебного процесса, в собственном развитии.

На сегодняшний день – более 220000 подписок на канал Өрлеу. Количество просмотров материалов канала – 25 млн. (по состоянию на 30 сентября 2020 года).

Что же находят педагоги на канале Өрлеу?

На канале размещено более 8000 видеоуроков и видеолекций для педагогов всех уровней образования, более 2500 видеоматериалов участников республиканских конкурсов «Панорама педагогических идей», организуемых «Өрлеу».

Педагоги имеют доступ к 5000 видеоурокам для учебных предметов 1-11 классов I четверти 2020-2021 учебного года на казахском и русском языках, разработанных преподавателями филиалов АО «НЦПК«Өрлеу» с участием учителей республики.

Отмечу, каждый из заявленных ресурсов образовательного канала «Өрлеу» в свою очередь сам является инновацией, поддерживающей педагога в условиях развития информационно-коммуникационных технологий, организации дистанционного обучения в современной школе.

Далее. В условиях необходимости развития методологической, исследовательской культуры педагога важная роль отводится развитию инноваций, способствующих созданию научно-информационных и научно-методических коммуникаций.

Периодические издания Институты «Өрлеу», являясь инновациями в области информационной поддержки, служат информационной площадкой для широкой педагогической общественности, отвечая на вопросы КАК? ЧТО? ГДЕ?

В портфеле инноваций Институты «Өрлеу» также вестники, доджеры, видео-кластеры, библиокомплексы и др. разработки, основная задача которых – развитие навыков работы с информацией, ее структурирования, систематизации, оперативного поиска идей на актуальные вопросы педагога.

Добавлю, что все издания имеют электронные версии, размещаются на сайтах филиалов, что также способствует развитию информационно-коммуникационных навыков учителя.

Для решения задачи посткурсовой поддержки педагогов особое место в работе Институты «Өрлеу» занимает проектная деятельность.

Социально-педагогические, психолого-педагогические, образовательные проекты Институты направлены на изменение условий, создание инструментов,

выявление проблем организации эффективного урока, дружелюбной образовательной среды.

В таблице представлена небольшая часть проектов из сотни инноваций, развернутых в филиалах «Өрлеу» для решения задачи качества профессиональной деятельности учителя.

Наименование проекта	Коротко о проекте
«Научно-методологические основы развития «STEM-образования (педагогический аспект)» (филиал АО «НЦПК «Өрлеу» ИПК ПР по Актыбінской области)	Проект направлен на развитие профессиональной компетентности педагогов естественно-математического цикла
«Teacher Professional Development» (филиал АО «НЦПК «Өрлеу» ИПК ПР по г.Алматы)	Совместный проект с RELO Посольства США направлен на методологическую поддержку учителей английского языка, закончивших курсы по программе обновленного содержания образования
«Час тренера» (филиал АО «НЦПК «Өрлеу» ИПК ПР по Костанайской области)	Проект предусматривает организацию серии вебинаров по текущим проблемам педагогов области в условиях дистанционного обучения: например, как организовать дистанционную работу с учениками, родителями; как осуществлять дифференциацию обучения дистанционно; как повышать мотивацию школьников к обучению через веб-квесты и др.
«Школа наставничества «Лаборатория педагогического мастерства» (филиал АО «НЦПК «Өрлеу» ИПК ПР по Мангистауской области)	Проект направлен на оказание методической помощи молодым педагогам
«Территория безграничных возможностей» (филиал АО «НЦПК «Өрлеу» ИПК ПР по Павлодарской области)	Проект направлен на развитие навыков педагогов специальных организаций образования в проектировании уроков, отборе содержания в соответствии с целевыми установками, проведения микроисследования урока в условиях обновления содержания образования
Неформальное образование с «Өрлеу» (филиал АО «НЦПК «Өрлеу» ИПК ПР по Северо-Казахстанской области)	В социальных сетях аннотируются лучшие учебники мира. Проект направлен на развитие читательской культуры педагога, ознакомление с лучшими образцами литературы из проекта Рухани Жаңғыру «100 лучших учебников мира», для мотивации к самореализации и саморазвитию в контексте эффективного мирового опыта.

С 2013 года 17-ть филиалов АО «НЦПК «Өрлеу» в рамках посткурсовой поддержки педагогов проводят, в том числе, различные конкурсные мероприятия. Конкурсы направлены на выявление инновационных практик в области организации современного урока, информатизации образования и др. Так, в период 2013-2019

годов педагоги Казахстана участвовали в следующих республиканских конкурсных проектах как инновациях:

- педагогические чтения «Профессиональный рост работников образования как условие обеспечения нового качества образования» (2013 и 2016 гг.);
- конкурс «Лучший методист года» (2013, 2014 гг.);
- конкурс «Лучший психолог года» (2014 г.);
- конкурс учителей школ и преподавателей колледжей «SMART – педагог Өрлеу: путь к профессиональному успеху» (2017 г.);
- конкурс «Лучший педагог инклюзивного образования в ТиПО» (2018 г.);
- конкурс видео-уроков и видео-лекций для педагогов организаций образования «Панорама педагогических идей» (2018, 2019 гг.);
- конкурс буктрейлеров «Современные цифровые ресурсы развития навыков чтения у обучающихся» (2019 г.).

Только от Карагандинской области в заявленных мероприятиях участвовало около 600 педагогов всех уровней образования. Нам стало очевидным, нужно объединить победителей конкурсных проектов «Өрлеу» в один союз с тем, чтобы вовлечь педагогов в дальнейший круговорот активной деятельности, создать специально организованную среду со специально созданными инновациями для последующего профессионального роста. Именно поэтому девизом созданной «Лиги победителей» приняты слова «Я одержал победу! Все только начинается!»

И в моей жизни победа в далеком 1992 году на республиканском конкурсе «Учитель года» кардинально изменила судьбу сельской учительницы. Я хорошо понимаю, как важно не оставлять педагога, достигшего одну вершину, а вести к следующей вершине победы!

Проект «Лига победителей» был презентован в феврале 2020 года на республиканской конференции ««Инновации в образовании: Эрудиция. Творчество. Опыт».

Концепция «Лиги победителей» защищена авторским правом. И, как отмечено в концепции проекта, деятельность «Лиги победителей» направлена на повышение статуса педагога, на решение задачи Государственной программы развития образования и науки Республики Казахстан на 2020-2025 годы по «активному вовлечению педагогического сообщества в обсуждение актуальных вопросов образования и поддержки талантливых педагогов».

В «Лиге победителей» – педагоги 11 регионов Карагандинской области. Из них 61 % – педагоги-исследователи, 7% – педагоги-мастера. Это значит, Лиге победителей по плечу повести за собой коллег по пути инновационной деятельности!

Потенциал инновационного проекта «Лига победителей» можно оценить по той системной работе, которая запланирована до конца 2020 года, в т.ч.:

1) Участие членов «Лиги победителей» в разработке методических, информационных ресурсов по учебным предметам 2020-2021 учебного года в условиях организации дистанционного образования

2) Создание Банка инноваций «Лиги победителей» (1 этап)

3) Участие членов «Лиги победителей» в работе спееч-площадки Института «Эрудиция. Творчество. Опыт»

4) Публикации материалов членов «Лиги победителей», в том числе – совместных с ППС Института «Өрлеу», в изданиях:

- республиканском научно-методическом журнале «Өрлеу. Үздіксіз білім жаршысы – Өрлеу. Вести непрерывного образования»
- методическом журнале «Өрлеу. Тиімді сабақ – Өрлеу. Эффективный урок»

▪ сетевом издании «Өрлеу. Аймақтағы білім газеті – «Газета Өрлеу. Образование в регионе»

5) Участие членов «Лиги победителей» в областном конкурсе краткосрочных планов урока «*Навигатор успеха*»

6) Участие членов «Лиги победителей» в работе семинаров Школы магистра.

Содержание работы, суть проекта объединения педагогов в «Лигу победителей» – консолидация профессиональных усилий участников проекта для дальнейшего личностного развития, выработки новых образовательных инициатив в Карагандинской области.

В целом же, завершая обзор группы инноваций системы повышения квалификации «Өрлеу», можно говорить, что у педагогической общественности страны есть уникальный ресурс, помноженный на 17 – семнадцать центров инноваций 17-ти Институтов «Өрлеу».

В статье рассмотрены три группы инноваций, активно реализуемых в Институтах «Өрлеу». Основываясь на положениях теории педагогической инноватики, можно определить следующие особенности *инноваций* в системе повышения квалификации педагогических работников как процесса:

- целенаправлен, как реакция системы ПК на «раздражители» внешней среды;
- вносит в образовательную среду новшества с целью обновления, изменения ресурсов профессиональной поддержки педагогов;
- главный реализатор процесса – преподаватель (тренер);
- вызывает переход системы повышения квалификации на качественно иной уровень.

Очевидно, инновации способны сделать Институты «Өрлеу» мобильнее, продуктивнее и эффективнее. Инновации – это то, что позволяет Институтам «Өрлеу» успешно конкурировать на рынке образовательных услуг и, тем самым, привлекательнее для педагогов.

В завершение отметим, что в целом, теоретические и практические аспекты проблемы организации и внедрения образовательных инноваций очень широкие и весьма разноплановые и их рассмотрение весьма актуально с точки зрения поиска ресурсов поддержки педагогов в их дальнейшем профессиональном развитии.

Список литературы

1. Менеджмент. Теория и практика Казахстана. Учебное пособие для вузов. Под ред. А.Н.Тулембаевой. – Алматы: Алматы Менеджмент Университет, 2015. – 572 с.
2. Муканова С.Д. Бенчмаркинг инноваций успешности . – Караганда: ТОО Tengri баспаханасы, 2020. – 122 с.
3. Муканова С.Д., Мухатаев А.А., Бектыбаева Г.Ш. и др. Повышение качества профессионального развития педагога: Коллективная монография / Под ред. Д.п.н С.Д.Мукановой. – Караганда: Типография «Tengri», 2015. – 232 с.
4. Муканова С.Д. Стратегические направления развития системы повышения квалификации педагогов //Вестник Карагандинского Университета. – Серия Педагогика. – №2 (86). – 2017. – С.159-164 http://pedagogy-vestnik.ksu.kz/ru/content/srch/2017_Pedagogics_2_86_2017.pdf
5. Хуторской А.В. Педагогическая инноватика: учеб пособие для студ. высших учеб. заведений /А.В.Хуторской. – М.: Издательский центр «Академия», 2008. – 256 с.
6. Яковец Ю.В. Эпохальные инновации XXI века / Ю.В.Яковец; Междунар.ин-т П.Сорокина-Н.Кондратьева. – М.: ЗАО «Издательство «Экономика», 2004. – 444 с.

Филиал АО «НЦПК «Өрлеу» Институт повышения квалификации педагогических работников
по Карагандинской области, г.Караганда, Казахстан
kushnir.m@orleu-edu.kz

ПЯТИЛЕТКА ОБНОВЛЕНИЯ

Аннотация. В 2020 году завершился пятилетний цикл обучения педагогов по программе повышения квалификации педагогических кадров в рамках обновления содержания среднего образования Республики Казахстан. На протяжении указанного периода проводились сбор данных и мониторинговые исследования качества этих курсов. В кратком виде они представлены в статье с целью обобщения и систематизации информации.

Ключевые слова: повышение квалификации, обновление содержания среднего образования, курсовая подготовка педагогов, анкетирование педагогов.

13 ноября 2020 года в Карагандинском филиале «Өрлеу» закончился последний поток курсов повышения квалификации педагогических кадров в рамках обновления содержания среднего образования Республики Казахстан (далее ОССО) – последний в этом году и последний в истории курсов.

Названные в среде тренеров «обновленкой» или «ОССОшкой» они запомнятся как 5 лет:

- бесчисленных путешествий по просторам области и страны с чемоданом ресурсов;
- интересных встреч и общения с самыми разными людьми;
- постоянного самообразования и творческого поиска возникающих на курсах проблем.

5 лет в масштабах истории – это капля в море. Но для каждого из тех, кто работал на курсах, это время стало пятилеткой обновления не только системы образования страны, но и собственной педагогической деятельности. Лучше тренера об этом могут рассказать только цифры.

В 2016 году курсы ОССО стартовали 29 февраля. В течение года организовано и проведено 90 курсов, на которых обучено 2652 человек. Подготовлено в разрезе шести программ:

- «Начальные классы» – 922 чел.;
- «Казахский язык» – 593 чел.;
- «Русский язык» – 243 чел.;
- «Английский язык» – 152 чел.;
- «Музыка» – 402 чел.;
- «Изобразительное искусство» – 340 чел.

Курсы проводились 19 сертифицированными тренерами.

В соответствии с Правилами организации и проведения тестирования (АОО «НИШ» Протокол №20 от 24.05.2016 г.) впервые проведено тестирование 1766 слушателей по образовательным программам курсов в рамках обновления содержания образования:

- а) во 2-м квартале – 535 слушателей: в онлайн-режиме (310 чел.) и письменном формате (225 чел.);
- б) в 3-м квартале – 1056 слушателей: в онлайн-режиме (524 чел.) и письменном (532 чел.);

с) в 4-м квартале – 75 чел. в письменном тестировании.

Годовой обобщенный показатель итогового тестирования составил 99,9% успешности. Тестирование не сдал 1 человек.

Доля выездных курсов повышения квалификации в области составила 50%.

В октябре-декабре 2016 года 9 тренеров филиала работали на выезде в 5-ти регионах страны: Костанайская, Алматинская, Акмолинская, Павлодарская и Северо-Казахстанская области.

В 2017 году для 3159 педагогов Карагандинской области организовано 102 курса (таблица 1).

Таблица 1 – Категории и количество слушателей по программам курсов ОССО в 2017 году

Наименование программы	Количество слушателей					
	Всего	Язык обучения			Регион	
		Каз.	Рус.	Англ.	Город	Село
Начальные классы	871	533	338		576	295
Казахский язык	513	513			328	185
Русский язык	356		356		310	46
Английский язык	150			150	139	11
География и естествознание	88	58	30		63	25
Всемирная история и основы права	69	35	34		47	22
Физика	86	56	30		67	19
Биология и естествознание	88	60	28		65	23
Химия и естествознание	57	27	30		41	16
Математика	282	167	115		233	49
Информатика	108	72	36		82	26
Физическая культура	344	220	124		255	89
История Казахстана	147	90	57		86	36
Итого:	3159	1831	1178	150	2304	855

На курсах работало 29 сертифицированных тренеров, в том числе 7 – приглашенных. В рамках корпоративной взаимопомощи карагандинские тренеры в 6-ти регионах Республики Казахстан провели 7 выездных курсов.

Доля выездных курсов повышения квалификации на базе гг. Жезказган, Сатпаев, Балхаш, Темиртау, Абайского, Жанааркинского, Каркаралинского, Шетского, Нуринаского районов составила 35,6%.

В соответствии с Правилами организации и проведения тестирования с февраля по апрель письменным итоговым тестированием было охвачено 615 слушателей. С апреля введен новый формат подведения итогов курсов: тестирование заменено суммативным оцениванием. Этот формат стал последним форматом оценивания для курсов ОССО. В целом, успешность итогового оценивания осталась на уровне 2016 года и составила 99,9% (не набрали проходного балла 3 слушателя).

В 2018 году проведено 109 курсов для 2946 педагогов (таблица 2).

Таблица 2 – Категории и количество слушателей по программам курсов ОССО в 2018 году

Наименование программы	Количество слушателей		
	Всего	язык обучения	регион

		Каз.	Рус.	Англ.	Город	Село
Начальные классы	800	458	342		553	247
Казахский язык	450	450			263	187
Русский язык	350		350		155	195
Английский язык	200			200	140	60
География и естествознание	88	56	32		57	31
Всемирная история и основы права	53	29	24		37	16
История Казахстана	53	27	26		37	16
Физика	86	56	30		69	17
Биология и естествознание	88	66	22		68	20
Химия и естествознание	57	29	28		37	20
Математика	270	162	108		170	100
Информатика	108	57	51		83	25
Графика и проектирования	63	31	32		43	20
Физическая культура	280	141	139		208	72
Итого:	2946	1562	1184	200	1920	1026

К проведению курсов привлечено 30 сертифицированных тренеров, в том числе 5 – приглашенных. В рамках корпоративной взаимопомощи в 4-х регионах Республики Казахстан проведено 9 выездных курсов.

Доля выездных курсов повышения квалификации на базе городов Жезказган, Сатпаев, Балхаш, Темиртау и Абайского, Актогайского, Жанааркинского, Каркаралинского, Шетского, Нуринского районов составила 35,7%. Организация и проведение выездных курсов на базе 14-ти школ осуществлялись в тесном сотрудничестве с районными и городскими отделами образования, обеспечившими материально-технические и информационно-коммуникативные условия курсовой работы.

В целом, успешность итогового оценивания осталась на уровне 2017 года и составила 99,9% (по итогам обучения получили «незачет» 2 слушателя).

В 2019 году 3107 слушателей приглашены для прохождения 105 курсов (таблица 3).

Таблица 3 – Категории и количество слушателей по программам курсов ОССО в 2019 году

Наименование программы	Количество слушателей (чел.)					
	Всего	язык обучения			регион	
		Каз.	Рус.	Англ.	Город	Село
Начальные классы	890	643	247		502	388
Казахский язык	300	300			143	157
Русский язык	180		180		83	97
Английский язык	265			265	167	98
География и естествознание	92	71	21		45	47
История	229	198	31		120	109
Физика	53	32	21		22	31
Биология и естествознание	94	73	21		36	58
Химия и естествознание	54	54			24	30
Математика	202	108	94		103	99
Информатика	96	39	57		55	41
Графика и проектирование	55	26	29		35	20
Художественный труд	249	166	83		161	88
Физическая культура	348	228	120		146	202

Итого:	3107	1938	904	265	1642	1465
--------	------	------	-----	-----	------	------

В проведении курсов приняли участие 30 сертифицированных тренеров, в том числе 7 – приглашенных.

Доля выездных курсов повышения квалификации на базе гг. Жезказган, Балхаш, Темиртау, Сатпаев, Абайского, Шетского, Каркаралинского, Жанааркинского районов составила 14,7%.

В рамках корпоративной взаимопомощи тренерами Филиала проведены 12 выездных курсов: 8 – для учителей начальных классов (Алматинская, Костанайская, Павлодарская области, г.Нур-Султан); 1 – для учителей физкультуры (Костанайская область); 4 – для учителей художественного труда (Павлодарская и Алматинская области).

В проведении на базе института 4-х недельных курсов ОССО для учителей-словесников участвовала группа из 3-х приглашенных тренеров – представителей филиалов АО «НЦПК «Өрлеу» по ВКО, Жамбылской областям. В 2-х недельных курсах ОССО для учителей физики, информатики, истории участвовала группа из 4-х приглашенных тренеров – представителей филиалов АО «НЦПК «Өрлеу» по Актыбинской, Павлодарской областям, г.Нур-Султан.

2020 год отличается от предыдущих организацией курсов повышения квалификации и суммативного оценивания в дистанционном формате. Прерванные 13 марта, они возобновились только 3 августа и стали самыми продолжительными: в предыдущие годы основная нагрузка выполнялась в 1 полугодии. Проведен 81 курс для 2044 педагогов. К проведению курсов привлечено 24 сертифицированных тренера, в том числе 9 – приглашенных. Выездные курсы исчезли, онлайн занятия заменили командировки.

По результатам анкетирования слушатели отмечали высокую удовлетворенность качеством обучения, творческий подъем, реализацию ожиданий от обучения и изменение взглядов на обучение и воспитание.

100% респонденты указали на кардинальную новизну содержания курсов, которая заключается в дифференцированном подходе к организации обучения, доступном разъяснении техники составления краткосрочных, среднесрочных и долгосрочных планов, изучении системы формативного оценивания учебных достижений учащихся, доступных и интересных формах подачи учебного материала.

Преобладает отличный уровень усвоения слушателями программного материала:

- знание и понимание предпосылок обновления содержания образования;
- знание и понимание содержания, целей и задач;
- умение практически использовать педагогические подходы, учебные материалы;
- понимание системы критериального оценивания;
- умения и навыки, необходимые для реализации обновленного образования.

По завершению курсовой подготовки педагоги также констатировали усвоение методики планирования урока и особенностей методики преподавания.

Конечно, эти цифры не раскроют секреты успеха и горечь провалов, но они демонстрируют возможности организации и готовность тренеров работать в разных условиях на достижение поставленных перед ними задач.

Мы надеемся, что перелистнув страницу «обновленки», мы откроем новую и напишем историю других курсов, не менее важных для нас и нашей страны.

Р.К.КАЗТАЕВ, Г.К.ИБРАГИМОВА

КГУ «Школа-лицей № 101», г. Караганды
sh_101@mail.ru

Филиал АО «НЦПК «Өрлеу» Институт повышения квалификации педагогических
работников по Карагандинской области, г.Караганда
gul_ibragim@mail.ru

Аннотация: В статье представлена модель профессионального самоопределения школьников в IT-сфере, которая представляет собой систему организации подготовки учащихся к профессиональному выбору с учетом их способностей, склонностей и интересов, а также экономической ситуации в стране.

Методологию исследования составили методы анализа и обобщения нормативно-правовых документов в сфере общего среднего образования, а также научно-исследовательских работ отечественных и зарубежных ученых в области профилизации обучения и профессионального самоопределения учащихся.

Полученные в процессе апробации данной модели результаты позволяют прогнозировать возможность ее успешной реализации в школах. Все это будет способствовать целенаправленной подготовке молодежи к сознательному выбору будущей профессии, что можно считать залогом успешности в последующей трудовой деятельности.

Ключевые слова: профилизация, IT-сфера, модель профессионального самоопределения школьников, внеурочная деятельность.

Особая сложность проблемы профессионального самоопределения школьников в современных условиях определяется, с одной стороны, совокупностью экономических, социальных и психологических проблем, с другой, недостаточной подготовленностью личности осуществлять профессиональный и личностный выбор не только в процессе обучения в школе, но и на протяжении всей жизни.

Профессиональное самоопределение личности трактуется с разных позиций: как проектирование своей жизни, которая строится на соотношении лично значимых целей и способов их осуществления (К.А. Абульханова-Славская, Н.Ф.Гейжан); как «Я-концепция индивида, отражающая понимание, переживания и намерения, предметные действия профессиональной деятельности в конкретных социальных условиях» (С.Н.Чистякова, АЛ. Журкина) и т.д.[1]. В последнее время наблюдается тенденция объединения различных подходов к определению сущности профессионального самоопределения, в которых ситуация выбора связывается с процессом самостоятельного и осознанного нахождения человеком смыслов выполняемой работы, всей жизнедеятельности в конкретных условиях (Е.А.Климов, К.М.Левитан, К.К.Платонов, Н.С.Пряжников, В.Д.Семенов) [2].

В научной литературе последних лет профессиональное самоопределение рассматривается неотделимо от личностного и жизненного, так как в основе того и другого лежит принцип саморазвития. Личностное самоопределение как психологическое явление возникает на границе старшего подросткового и младшего юношеского возраста, когда происходит переход от зависимого детства к самостоятельной взрослости (Л.И. Божович, И.С. Кон и др.). Психологи и педагоги справедливо отмечают, что специфическим новообразованием в старшем школьном возрасте является ориентация на будущее, становление личностной и профессиональной перспективы. Именно в этот период появляется потребность к осознанию собственного «Я», своего места в этом мире, установка подростка на личностное самоопределение.

Н.Ф.Гейжан, Э.Ф.Зеер, Н.С.Пряжников, В.Д.Семенов и другие выделяют такое необходимое условие успешной подготовки учащихся к профессиональному самоопределению, как личностную позицию педагогов, осуществляющих эту подготовку, помощь педагогов-психологов, ценностно-ориентационное единство педагогического коллектива и его готовность к оказанию помощи учащимся в профессиональном выборе.

Профессиональная ответственность педагогов, их задача заключается в том, чтобы руководить развитием учащихся как будущих субъектов профессионального труда, и в первую очередь, осуществлять педагогическое руководство профессиональным самоопределением старшеклассников [3].

Однако исследования психологов, социологов, педагогов свидетельствуют о том, что «в последнее время резко обострились противоречия между слабовыраженными профессиональными планами молодежи и неготовностью школы как социального института оказывать необходимую помощь обучающимся в выборе будущей профессии, а также противоречие между значительной неопределенностью представлений, знаний учащихся о принципах, рациональных основаниях, правилах и условиях решения задач о выборе профессии и достижении успеха в профессиональной деятельности и настоятельной необходимостью и потребностью выбирать, самоопределяться» [4]. Указанные противоречия подчеркивают необходимость определения педагогических условий подготовки учащихся к профессиональному выбору с учетом их жизненного опыта и культурно-исторической и экономической ситуации в стране.

Указанные противоречия определили **проблему исследования**: каковы педагогические условия успешной подготовки школьников к профессиональному самоопределению в IT-сфере и дальнейшей социализации.

Цель данной статьи – описание модели профессионального самоопределения школьников в IT-сфере, которая представляет собой систему организации подготовки учащихся к профессиональному выбору с учетом их способностей, склонностей и интересов, а также экономической ситуации в стране.

Апробация предложенной Модели проводится в «Школе-лицее № 101 г. Караганды.

Методологию исследования составили методы анализа и обобщения нормативно-правовых документов в сфере общего среднего образования, а также научно-исследовательских работ отечественных и зарубежных ученых в области профориентации обучения и профессионального самоопределения учащихся.

Модель профессионального самоопределения школьников в IT-сфере ориентирована на опережение, непрерывное пополнение «багажа знаний», а главное - учитывает востребованность новых профессий на рынке труда.

Как отметил в своем выступлении Президент РК Назарбаев Н.А., «Уже в средней школе важно проводить профессиональную диагностику и ориентацию детей на наиболее востребованные специальности. Это позволит выстроить индивидуальную траекторию обучения» [5].

Для успешного образования и трудовой деятельности человек должен владеть целым рядом компетенций, среди которых важнейшими являются информационно-технологические. В современном мире владение информационными технологиями ставится в один ряд с умением читать и писать.

Информатика – одна из фундаментальных отраслей научного знания, формирующая системно-информационный подход к анализу окружающего мира. В последнее время значительно возросла не только общеобразовательная, но и профориентационная значимость этого учебного предмета, так как IT-сектор

мировой экономики претерпевает беспрецедентное развитие. В связи с этим растет и спрос на специалистов в IT-сфере. Некоторые специальности в IT-сфере, например, профессиональный блогер, сео-оптимизатор, хедхантер и др. не были известны в начале 2000-х годов, а теперь стали популярными и высокооплачиваемыми[6].

Более того, как отмечается в "Атласе новых профессий", к 2020-30 годам значительно увеличится число профессий, требующих навыков программирования и, соответственно, системного мышления, которое также формируется в результате обучения программированию. Очевидно, что формировать новые кадры нужно уже сегодня, так как потенциальные специалисты IT-сферы сейчас обучаются в средней школе.

В основе модели профессионального самоопределения школьников в IT-сфере лежит профилизация обучения стройная система работы, охватывающая практически всех участников образовательного процесса на протяжении всех образовательных ступеней, включающая в себя различные направления и формы деятельности.

Профильное обучение – средство дифференциации и индивидуализации обучения, когда за счет изменений в структуре, содержании и организации образовательного процесса более полно учитываются склонности и способности учащихся, создаются условия для образования старшеклассников в соответствии с их профессиональными интересами и намерениями в отношении продолжения образования [7].

Основным «ядром» конструируемой модели профессионального самоопределения школьников в IT-сфере (рис.1) является технология проектирования, вокруг этого «ядра» расположены 3 компонента: учебно-познавательный, личностно-социальный, технологический.

В рамках *учебно-познавательного компонента* в учебном плане предусматривается изучение базовых (согласно ГОСО РК) и вариативных предметов (элективных курсов, курсов по выбору), обеспечивающих углубленный уровень. Данный компонент реализуется учителями-предметниками, педагогами-специалистами школы-лицея.

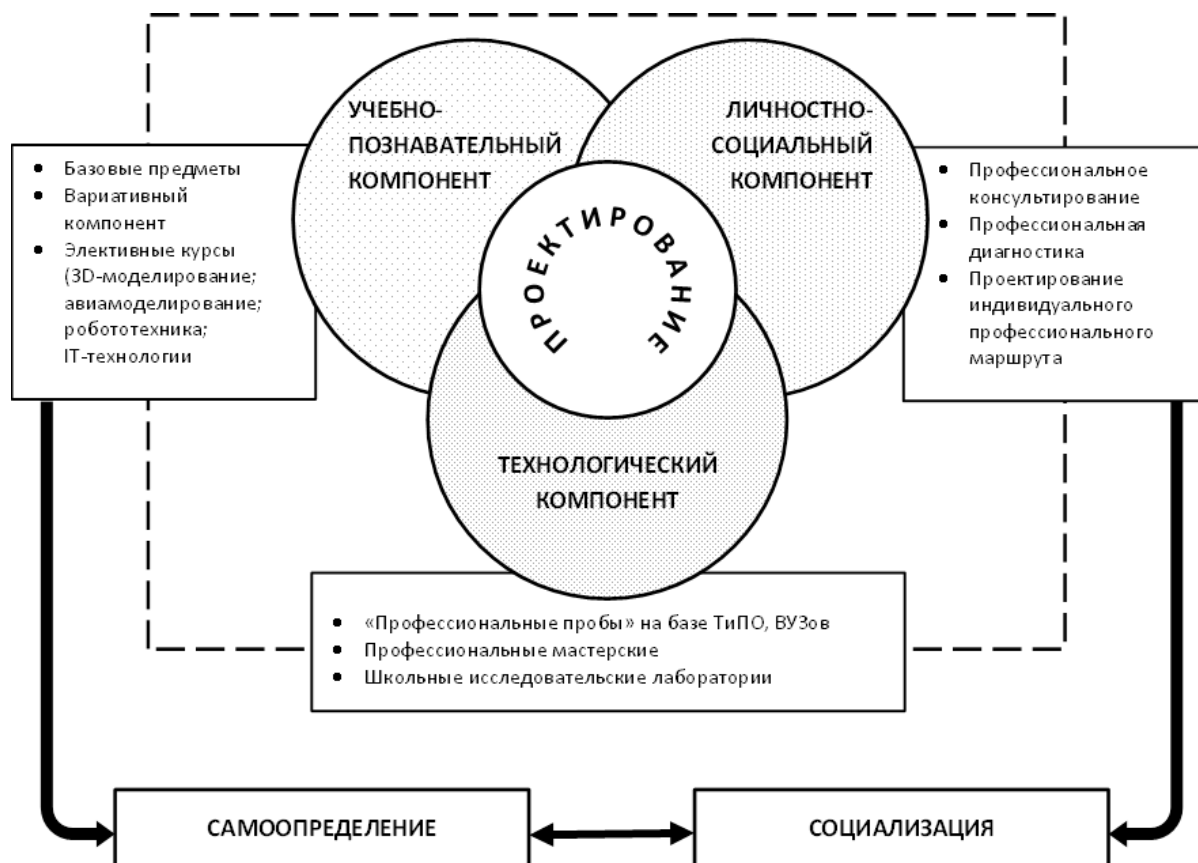

Рисунок 1. Модель профессионального самоопределения школьников в IT-сфере

Функция *личностно-социального компонента* заключается в выявлении склонностей, способностей, интересов, а также в формировании у школьников всей гаммы смыслообразующих и профессиональных ценностей. Осуществляется педагогами-психологами, социальными педагогами.

Технологический компонент направлен на получение специальных знаний с использованием «профессиональных проб» как внутри школы (профессиональные мастерские, лаборатории и др.), так и на предприятиях и в организациях, являющихся социальными партнерами школы. Реализуется учителями-предметниками, педагогами-технологами.

Для формирования у учащихся компетенций в области информационных технологий нами были определены следующие наиболее значимые методы: наглядности, игровой и творческой активности, стимулирования и мотивации, формирования информационной компетентности, практический, эвристический (частично-поисковый), метод проектов, методы самоконтроля учебной деятельности, метод использования мультимедийных презентаций, интерактивные методы обучения.

На разных этапах изучения предмета «Информатика» предусматривается выполнение обучающимися индивидуальных творческих работ, что позволяет решать задачи более глубокого освоения изучаемого материала и развития творческих способностей.

При первоначальном знакомстве с предметом многие понятия информатики вводятся на описательном или интуитивном уровне. Поэтому программа имеет концентрическую конструкцию, т. е. в ней заложено многократное обращение к

одному и тому же материалу на разных ступенях обучения, усложнение и расширение его содержания.

Важным ресурсом успешной профилизации школьников является предусмотренная стандартом внеурочная работа, которая определяется как деятельностьная организация занятий на основе вариативной составляющей базисного учебного (образовательного) плана. В рамках внеурочной деятельности организованы кружки по интересам: 3D моделирование, авиамоделирование, беспилотное управление, робототехника, IT-технологии. Это создает дополнительные условия для становления личности школьника в разнообразных развивающих средах. В процессе выполнения практических и проектно-исследовательских работ, при создании компьютерных 3D моделей учащиеся осваивают инженерно-компьютерные программы, используемые на предприятиях, что, во-первых, формирует навыки работы с трёхмерными моделями, а, во-вторых, помогает самоопределению учеников в выборе дальнейшей траектории обучения. Обучение ориентировано на развитие технических и творческих способностей, формирование логического мышления, умения анализировать и конструировать.

Помимо формирования навыков в определенной сфере занятия в кружках дают возможность углубленного изучения технических предметов: физики, математики, информатики. В кружках работают группы нескольких ступеней. Начав обучение с 7 - 8 лет и постепенно повышая свой уровень к старшим классам, школьники могут участвовать в научных выставках и конференциях, демонстрируя разработанные проекты. Занимаясь в кружке, каждый ребенок может сделать собственное открытие: придумать что-то полезное, новое и творческое, изобрести и продемонстрировать, объяснить и доказать.

Авиамоделирование – еще одно из технических направлений кружковой деятельности, которое реализует цифровизацию образования. Конструирование летательных аппаратов – процесс познания многих областей науки: аэродинамики, механики, материаловедения, электроники. Работа по конструированию летательных аппаратов позволяет школьникам в форме познавательной игры генерировать идеи и развивать навыки, необходимые в дальнейшей жизни. Здесь важны не только развитие самостоятельного технического творчества, но и работа в коллективе.

Неотъемлемой частью занятий является исследование, пошаговое выполнение инструкций, в ходе которого ученики строят модели планеров, самолетов. Простота в сочетании с широкими конструктивными возможностями летательных аппаратов позволяют ученикам в конце занятия увидеть выполненную своими руками модель, которая решает поставленную ими задачу.

В рамках внеучебной деятельности также организована работа в разновозрастных группах, в которую входят учащиеся 5-11 классов. На таких занятиях осуществляется обмен опытом между участниками групп по заранее выбранной теме. Темы определяются учителями информатики по актуальным вопросам или предлагаются самими школьниками. Тематика занятий была следующей: «Создание трехмерных изображений», «Работа с файлами в среде TurboPascal», «Спутниковые коммуникации», «Использование Java-скриптов при создании Web-страниц», «Приемы работы в MS PowerPoint» и др. При этом учителю отводится роль наблюдателя или коррективщика.

На всех этапах учащегося сопровождает педагог-психолог (второй компонент предлагаемой модели). Проводятся: диагностика склонностей и типологических особенностей учащихся, по результатам диагностики проектирование индивидуального образовательного маршрута, психологические консультации.

Через технологический компонент создаются оптимальные условия для профессионального самоопределения учащихся. «Профессиональные» пробы обеспечиваются в рамках сотрудничества и сетевого взаимодействия школы-лицея со школьными техническими лабораториями, с высшими и профессионально-техническими учебными заведениями, предприятиями, сферой бизнеса и т.п. Хорошо зарекомендовал себя проект «Две недели на предприятии родителя». Одной из задач подобного партнерства является ознакомление учащихся с тем, как наука используется в производстве, например, как совершенствуется технология производства через роботизацию или работу со станками ЧПУ и др. Учащиеся в рамках образовательных практик осваивают технологии решения творческих задач, моделирования, конструирования, прототипирования и программирования, овладевают опытом работы в проектах.

В целях оценки сформированности IT-компетенций и расширения возможности знакомства с новыми профессиями среди учащихся 8-х классов была проведена олимпиада по ИКТ «Виртуозы за компьютером». Задания для оценки уровня сформированности IT-компетенций были разработаны в формате международного исследования ICILS.

Учителя информатики и специалисты ФАО «НЦПК «Өрлеу» ИПК ПР по Карагандинской области составили тестовые задания по уровням IT-компетентностей: знание стандартной практики работы с электронной почтой (указания адресатов и отправителя, использование графы «Копии»); знание и применение базовых навыков навигации (введение URL в адресную строку, правильное введение и запуск поиска), создание постера, видео презентации, клипа, видеоролика, флэера. Олимпиадные задания в каждом модуле были выстроены вокруг единой тематики – профессионального самоопределения учащихся с использованием информационного ресурса «Атласа профессий», разработанного Московской школой управления Сколково.

Для каждого класса и по всем выделенным IT-компетенциям (графическая, пользовательская и информационно-коммуникационная) были определены показатели сформированности по нарастающей, в соответствии со ступенями научения.

В качестве базы исследования выступили учащиеся 8-х классов, уже второй год участвующие в апробации модели профессионального самоопределения школьников в IT-сфере. Количество участников 192 человек, 8 классов.

Учащимся предлагалось 5 заданий. За каждое правильно выполненное задание начислялось 10 баллов. Максимальное число баллов - 50. Рекомендуемое время – 90 минут. В результате обработки протоколов установлено, что во всех классах средний балл оказался выше среднего. Минимальный набранный средний балл – 21, максимальный – 48. Средние баллы учащихся по результатам участия в олимпиаде представлены на диаграмме (рис. 2).

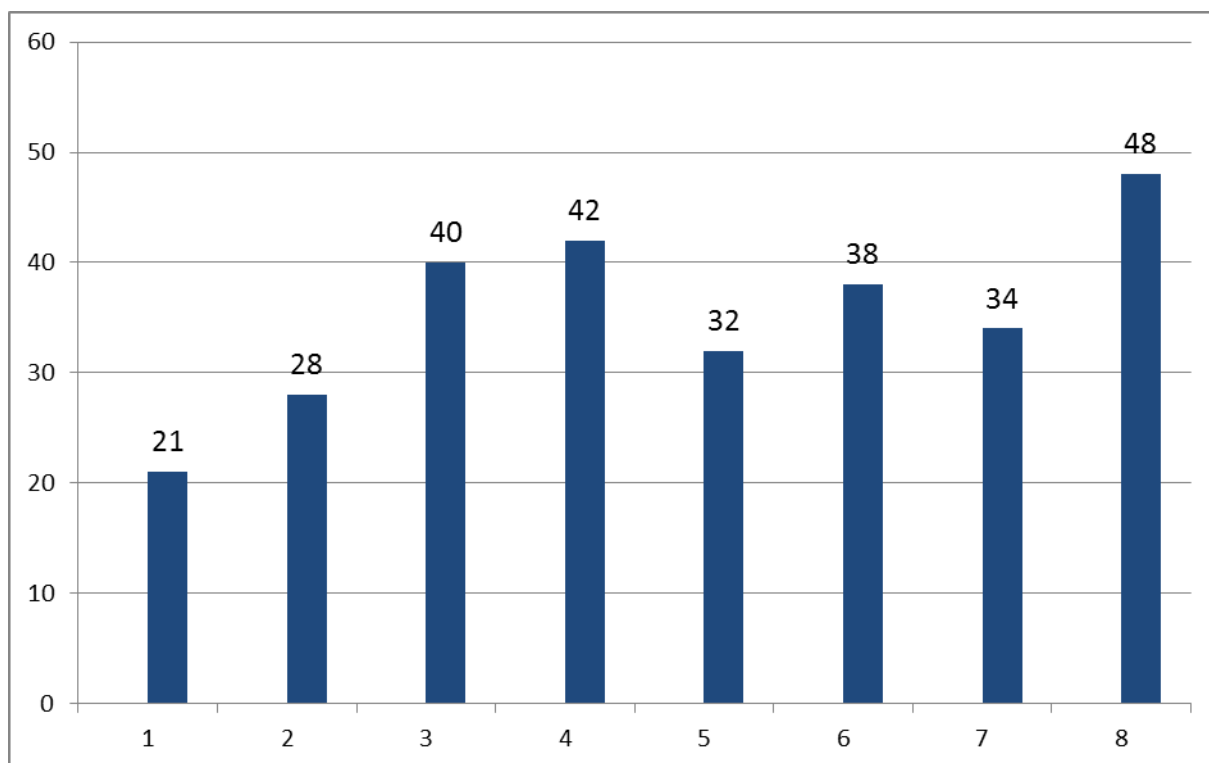

Рис.2 Результаты сформированности IT-компетенций по олимпиадным заданиям (сред.балл)

Раскрытие потенциальных возможностей, изучение углубленных предметов и практико-ориентированная деятельность с сетевыми партнерами позволили ученикам школы-лицея добиться следующих результатов:

- в проекте «Инженеры будущего»: в 2017 году по итогам областного конкурса инженерно-компьютерного трехмерного моделирования награждены Грамотой и Дипломом 3 степени в номинации «Техникалық орындау»;
- в областном конкурсе по робототехнике награждены Дипломом III степени;
- в конкурсе технического творчества - Дипломом «Я-Робот»;
- в 2018 году стали призерами Международных соревнований по инженерному 3D моделированию в Санкт-Петербурге, на IV международном фестивале по робототехнике;
- в конкурсе по программированию и инновационным технологиям в городе Караганде завоевали Дипломы 2 и 3 степени.

В результате проведенной экспериментальной работы учащиеся научились понимать значимость информационных технологий в жизни общества и собственной жизни. У учащихся сформировалась потребность нового типа в социальном осознании учебы и мира, субъектное отношение к изучению компьютера и информационных технологий, способность к использованию ЗУН в области информатики и ИКТ не только на уроках, но и в жизненных ситуациях, в практической деятельности, что свидетельствует об их компетенциях.

Интерпретация полученных результатов позволяет сделать выводы о том, что раннее начало формирования IT-компетенций обеспечивает более высокие достижения обучающихся, так как сформированность IT-компетенций на уровне выше среднего является фактором успешности обучения в данной сфере. Это в

свою очередь способствует формированию профессиональных намерений, профессиональному самоопределению и обучению старших школьников.

Заключение. Данная работа посвящена актуальной проблеме формирования профессионального самоопределения старшеклассников в ИТ-секторе. Представлена Модель профессионального самоопределения школьников в ИТ-сфере, особенностью которой является взаимосвязь 3-х компонентов: учебно-познавательного, личностно-социального и технологического.

Полученные в процессе апробации данной модели результаты позволяют прогнозировать возможность ее успешной реализации в школах. Использование предложенной нами модели обеспечит необходимые условия для высокого качества образования за счет применения в образовательном процессе новых педагогических подходов, информационных и коммуникационных технологий. Все это будет способствовать целенаправленной подготовке молодежи к сознательному выбору будущей профессии, что можно считать залогом успешности в последующей трудовой деятельности.

Направление дальнейших исследований мы видим в поиске методик оценки эффективности данной модели.

Литература

1. Абульханова-Славская К. А. Стратегия жизни. – М.: Мысль, 1991. – 299 с.
2. Пряжников Н.С. «Профессиональное самоопределение. Теория и практика». М.: Academia, 2008. – 320 с.
3. Гребенникова В.М., Игнатович С.С. Проектирование индивидуального образовательного маршрута как совместная деятельность учащегося и педагога // Фундаментальные исследования. – 2013. – № 11-3. – С. 529- 534.
4. Егоров В.В., Жилбаев Ж.О., Утемуратова Б.К. Профессиональное самоопределение учащихся в условиях ресурсного центра и социального партнерства: монография / Караганда: Изд. КарГТУ, 2015
5. Послание Президента РК Н.Назарбаева народу Казахстана, Астана 5 октября 2018. http://www.akorda.kz/ru/addresses/addresses_of_president/poslanie-prezidenta-respubliki-kazahstan-nazarbaeva-narodu-kazahstana-5-oktyabrya-2018-g
6. Атлас новых профессий. М.:Сколково, 2014. – 168 с.
7. Макарова Л.Н., Кузьмич Р.И. Профильная подготовка в научных обществах школьников. Организуемые в учреждениях дополнительного образования. <http://elibrary.ru/item.asp?id=14309114>

Ж. Б. КАЙЫРБЕКОВА

Алматы қаласындағы химия-биология бағытындағы
Назарбаев Зияткерлік мектебі

**ЖОҒАРЫ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНДА ТАЛДАУ ӘДІСІН ПАЙДАЛАНУ АРҚЫЛЫ
ЗЕРТТЕУШІЛІК ДАҒДЫНЫ ЖЕТІЛДІРУ**

Аңдатпа Бұл жұмыста жоғары сынып оқушыларының зерттеу жұмыстарын жүргізу барысындағы мұғалімнің іс-әрекеттері қарастырылған. Іс-әрекеттегі зерттеуде атқарылған жұмыстардың жетістіктері мен қиындықтары баяндалады. Жоспар бойынша жүргізілген жұмыстардың негізінде оқушылардың зерттеушілік дағдыларының нәтижесі көрсетіледі.

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңында білім беру жүйесінің жеке адамды қалыптастыруға, дамытуға және кәсіби шыңдауға бағытталған ролі атап көрсетілген: «Педагог қызметкерлер оқушылардың мемлекеттік білім беру стандартында көзделген деңгейден төмен емес білім, білік, дағды алуын қамтамасыз етуге, жеке шығармашылық қабілеттерінің көрініп, дамуы үшін жағдай жасауға міндетті» [1]. Қазіргі білім жүйесінде сапалы адам капиталын жасауда мұғалім заманауи өмірге машықталып, жаңаша білім беруге көшу керек. Бәсекеге қабілетті болу үшін жаратылыстану пәндеріне көңіл бөлінуде. Алайда, тәжірибеге сүйенсек, көбіне оқушылардың сабақта жасаған жұмыстары, іс-әрекеттері есте қалады. Сондықтан қазіргі таңда оқушылардан шығармашылық қабілеттер күту үшін гуманитарлық пәндердің маңыздылығы жоғары. Себебі, оқушылардың зерттеушілік дағдыларын дамыту арқылы кез келген сала бойынша үлкен жетістіктерге жетуге болады.

Қазақстан тарихы пәнінен 2-компонент бойынша оқушылар 11-12-сыныптарда оқу барысында зерттелген проблема ашылуға тиіс 2500-3000 сөз көлемінде курстық жұмысты ұсынуы тиіс [2]. Оқушылар 11-сыныпта оқушылар «Қазіргі әлемдегі Қазақстан» пәніндегі бөлімдер бойынша өздерін қызықтырған мәселелер бойынша тақырыптар таңдап алады. Таңдап алынған тақырыптары бойынша бір жыл сабақтан тыс өздерінің шағын зерттеушілік жұмыстарын жүргізеді. Орыс және қазақ сыныптарында курстық жұмысты мемлекеттік тілде қарастырады. Осы жұмыс барысын тарихшылар басқарып, оларға бағыт беріп отырады. Зерттеу жұмысын жүргізу жалпы мектептерде таңдаулы оқушылар жүргізсе, НЗМ-да барлық оқушылар тарих пәнінде зерттеушілікпен шұғылданады. Оқушылардың зерттеген жұмыстары сыртқы жинтық бағалаудың бір компоненті болып табылады. Сондықтан зерттеушілік дағдыны дамыту мен үшін өзекті болып табылды. Жоғары сынып оқушыларында зерттеушілік дағдыны дамыту көп уақытты қажет етеді.

Жалпы бұл жұмысты жүргізу үшін ең алдымен зерттеушілік дағды және басқа мектептерде қалай жүргілетіні жайында көп әдебиеттер қарастырылды. «Мұғалім-зерттеуші» НЗМ желісіндегі журналда мұғалімдердің зерттеу жұмыстарын қарастыра оырып, көп мағұлматтар алынды.

Ү.Б.Жексенбаева дарынды балаларды оқытуда зерттеу әдісін қолдану қажеттілігі олардың табиғи қызығушылығының жоғарылығымен, қоршаған ортасына деген құштарлығының басымдығымен түсіндіріледі деген. Оқушының өзіндік зерттеу әрекеті оның өзіндік талабын қанағаттандыруға ықпал етеді. Оқушылар қоршаған ортамен таныса отырып, өзіндік зерттеу әрекетінің көмегімен жаңа білімді өзі игереді;- деп көрсеткен [3]. Қазақстан тарихы пәнінде оқушылар зерттек арқылы

елдегі болып жатқан саяси, экономикалық, әлеуметтік, мәдени салардағы өзгерістерді талдау жасап, болашақты болжай алады.

«Іс-әрекеттегі зерттеуге қатысушылар оқу бағдарламасын өзгертуге, мектепте қолданылатын тәжірибеге қатысты дау айтуға және проблема қою, деректер жинау, талдау және әрекет ету жөніндегі үздіксіз үдерістермен айналысуға бағытталады, сол арқылы әлеуметтік өзгерістерге қол жеткізу жұмыстарына ден қояды» [4]. Яғни зерттеудің нәтижесінде оқу процесінде пайдаланып отырған бағдарламалар қаншалықты зерттеушілік дағдылардың дамуына әсерін байқауды анықтап алдым.

Зерттеу жүргізуге мектебімізде ұйымдастырылған семинар дұрыс бағытты нұсқап отырды. Семинардан кейін талдау жасалынып, қалай жұмыс жасауды жоспарлай бастадым. Басты мақсат 12-сынып оқушыларының зерттеу дағдыларын жетілдіре отырып, сыртқы жиынтық бағалау нәтижелерін жоғары деңгейге көтеру болып табылды. Себебі, сыртқы жиынтық бағалаудың бір компоненті ретінде курстық жоба жұмысын жазып тапсырады.

Тарих пәнінен жазатын сыртқы жиынтық бағалау жұмысының нұсқаулығын салыстыратын болсам, екі сыныпта ұқсас жақтары және сабақтастық бар екенін көрсетті (2-кесте).

	10 - сынып	12 - сынып	Ортақ мақсат
I компонент	Берілген бес тарихи дереккөз бойынша үш сұраққа жауап беру	А бөлімі. Берілген екі мәтіннен біреуін таңдап, үш сұраққа жауап беру В бөлімі. Берілген үш тақырыптан бір тақырыпты таңдап, эссе жазу	1. Жазылым дағдысы 2. Зерттеу дағдысы 3. Талдау жұмыстары 4. Дереккөзбен жұмыс
II компонент	Берілген үш тақырыптан екі тақырыпты таңдап, тарихи фактілермен талдау жұмысын жазу	2500-3000 сөзден тұратын курстық жоба жұмысын жазып тапсыру	

2-кесте. СЖБ-дың компонентері

Сондықтан зерттеушілік дағдыны дамыту үшін 10-сыныпқа сабақ беретін мұғалімдермен байланыс жасау керектігін көрсетті. Олармен бірлесе отырып, төмендегі жұмыстарды жоспарлай бастадық:

Біріншіден, 10-11-12 сыныптардағы оқу мақсаттарды зерттеу дағдысы бойынша жіктеп алдық.

Екіншіден, сол мақсаттарға сай ресурстарды қарастырдық. Ресурстарды жинақтау өте көп уақытты алды. Алайда үшжақтап тақырыптарға сай тарихи құжаттар, мемлекеттік стратегиялар, мақалалар, бейнебаяндар, дыбыстық жазбалар, әдебиеттер, карталар, диаграммалар, статистикаларды жинақтадық.

Үшіншіден, әр мақсатқа сай талдау әдістері бөлінді. Сабақ барысында Венн диаграммасы, органайзер, ПОПС, PEST, SWOT, GAP, STEPLE, STEM сияқты әдістерді көбірек пайдалана бастадық.

Төртіншіден, талдау әдісіне қатысты тапсырмаларды құрастырдық. Жоғары сынып оқушылары болғандықтан, ауқымды тапсырмалар бөлімге байланысты құрастырылды. Постер, эссе, презентация, мәтінмен жұмыс, жоба жұмыстары, есеп беру, әдебиеттерге шолу сияқты тапсырмалар үй тапсырмасы ретінде де, бөлім алдында ертерек жоспарланып, алдын-ала оқушыларға беріліп отырды.

Біздің ортақ мақсатымыз оқушылардың СЖБ нәтижелерін жоғары деңгейге көтеру болғандықтан тарихи құжатты өзінің пікірін дәлелдеуде пайдалана білуге аса

мән бердік. Себебі, ІЖБ және алдын ала бақылау жұмыстары кезінде оқушылардың басым көпшілігінің осал тұстары осы болатын.

Зерттеушілік дағдыларды дамыту – сабақтастық және оқу барысының барлық кезеңдерінде жүйе бойынша жұмыс жасаған жағдайда ғана мүмкін болмақ. Сондықтан күнделікті сабақ барысында оқушыларды тарихи дереккөзге сараптама талдау жасауға бағыттадық. Мақалаларды оқып талдауға арналған тапсырмалар берілді.

Екі жылғы зерттеу жұмысына рефлексивті есеп беретін болсам, үлкен айырмашылықтар болатынын анықтадым. Әсіресе зерттеу кезінде мұғалімдердің бір-бірімен байланысып жұмыс жасауының нәтижесінде талдау жұмыстары тиімді жүзеге асты. Сабақ барысында жоғарыда айтылған әдістерді қолдану арқылы зерттеушілік дағдыны дамытуда бастапқы іргетасы қаланды. Топтық және жұмыстарды сыныпта бірге талдау жүргізу арқылы барлық оқушылардың қабілеттерін жетілдіре түсетінін көрсетті.

2017-18 оқу жылында 12-сынып оқушыларының тек орыс тобының 17 курстық жоба жұмысы бақыланды. Жыл бойы оқушылармен жұмыс барысында кері байланыс беріліп, жұмыстарын жақсарту мақсатында бағыттар көрсетіліп отырылды. СЖБ-дың I компоненті бойынша 88,2% көрсетсе, II компоненттің нәтижесінде А*-7 оқушы, А-7 оқушы, В-3 оқушы жоғары жетістіктерді көрсетті. Оқушылардың жұмысында әдебиеттерге шолу жасалынып талдау жүргізілгені, социологиялық зерттеудің әдістерін қолдануы, талдауға әртүрлі әдістерді пайдалануы, анализ жасай алулары үлкен көрсеткіштерді көрсетті. Сонымен қатар оқушылардың белгілі бір тақырып аясында жоғары дәрежеде идеялар мен тұжырымдарды, дәлелдерді тиімді пайдалана алатындықтарын көрсетті. Қазақстанның әр саладағы жетістіктерін басқа мемлекеттермен салыстыру арқылы немесе жылдар бойынша анализ жасау арқылы әлемдегі орны мен ролін жоғары дәрежеде түсіне алатындықтарын байқатты. Оқушылар тәуелсіз көзқарасты баяндайтын жауаптарға негізделген және сарапталынған нақты дәйектер бере білді.

2019-20 оқу жылында оқушылардың 67 жоба жұмыстары қарастырылды. Оларда да жұмыс түрін өзгертпей жоспарлы шараларды оқу процесі кезінде жүзеге асырылып отырылды. Бұл жылда екі қазақ және екі орыс тобы болғандықтан оқушылардың саны былтырғыға қарағанда төрт есе көп болды. Жыл соңында оқушылардың 50% А* мен А деңгейінде жазып шықты. Курстық жоба жұмысын жазу барысында қызығушылығы бар оқушыларда өз тақырыптарын болашақ маман саласы бойынша таңдап алуға мүмкіндіктері болды. Таңдаудың негізінде олардың зерттеу жұмыстарында қызықты және жаңашылдығы бар нәтижелі курстық жұмыстарды көруге болады.

Екі оқу жылдың зерттеу барысында оқушылардың жетістігімен қатар қиындықтар да кездесті. Оқушылардың зерттеушілік дағдыларын дамыту барысында басты қиындық сенімді ақпараттарды тауып, әдебиеттерге шолу жасау болды. Себебі, оқушылар ғаламторға сүйеніп, әртүрлі бағытта жазылған ақпараттарды пайдалана отырып, негізсіз материалдарды ұсынды. Барлық оқушыларға міндеттелген жұмыс болғандықтан қызығушылығы төмен оқушылар жұмысты әлсіз орындады. Сабақ барысында шағын зерттеу жұмыстарын жүргізгенімен ауқымды үлкен зерттеу жұмысын жалғыз жүргізуі жұмыстардың сапасын төмендетті. Алайда берілген уақыттың тиімділігі зерттеу жұмыстары бойынша кері байланыс беру арқылы жақсартылып отырылды.

Іс-әрекеттегі зерттеу барысында байқағаным барлық оқушы зерттеу жұмысын жүргізуге қабілетті екенін көрсетті. Себебі, тарих сабағында қолданатын талдау әдістері оларды дағдыландыратынын аңғартты. Социологиялық зерттеудің сандық

және сапалық әдістерін қолдану арқылы жаңа бір жетістікке жете алтындықтарын дәлелді.

Бірінші оқу жылының нәтижесінде ЖОО-мен байланыс жасап, оқушылардың жұмыстарын байқауларға қатыстыру көзделген болатын. Оқушылардың жұмыстары толық аяқталмай бұл жұмыс іске аспай қалды.

Зерттеу барысында мақсатым айқындалып жұмысым жүйеленді, белгілі бір жоспар құрастырылды. Әріптестер арасында бір-бірімізге қолдау жасап, тапсырмаларды даярлауда уақытымызды үнемдедік. Сабақты бірлесіп жоспарлау да көп көмегін тигізді. Өзара сабаққа қатысып, тәжірибе алмасып, ұсыныстарды да ескердік.

Екінші оқу жылында оқушылардың санының өсуі мұғалімге қиындық туғызды. Өте көп жазба жұмыстарды тексеріп, кері байланысты уақытымен бере алмау, тапсырмаларды әр сыныпқа немесе оқушыға жеке-жеке жүктеу, ресурстарды қарастыруда уақыттың тапшылығы сияқты қиындықтар жұмысты баяулатты. Зерттеу жұмысын барлық оқушыларға міндеттеп олармен жұмыс жасау оқушылар мен мұғалімге де ауыртпалық түсетіндігін көрсетті.

Жоғарыда айтылғандай, іс-әрекеттегі зерттеуге қатысушылар оқу бағдарламасын өзгертуге не жақсартуға үлес қосатыны айтылған. НЗМ-дағы тәжірибеме сүйенсем жеті жылда әр жыл сайын түлектер проект жұмыстарын жазып тапсырады. Соңғы екі жылда талдау арқылы оқушылардың зерттеушілік дағдыларына көңіл аудара бастадым.

«ІВ мектебінің өзгелерден ерекшелігі зерттеу жұмыстары сабақтан тыс емес, сабақ барысында жүзеге асырылады. Сабақ процесіндегі оқушылардың зерттеу іс-әрекеті бірнеше қадамдар арқылы жүзеге асырылады» [5]. Мұғалім мен оқушы арасында сабақ барысындағы жүйелі жұмыс жасаудың әсерінен сапалы жұмыс болатыны көрініп тұр.

Зерттеу жұмысына қатысты ойымды жинақтай келіп төмегідей ұсыныстарды беруді жөн көрдім.

1. Заманауи сапалы тұлғаны дамытуда талдау әдістерін цифрлыққа ауыстыру;
2. ЖПЖЖ, экономика пәні мұғалімдерімен байланыс орнатып, кіріктірілген зерттеу сабақтарын ұйымдасыру;
3. ЖОО-мен бірлесіп, қызығушылықтарын оятуда оқушыларды шағын ғылыми зерттеуге тарту;
4. 10-12 сыныптың Қазақстан тарихы пәнінің сыртқы жиынтық бағалаудың тапсырма түрін қайта қарастырып, оқушылардың мүмкіндіктерін ескеру;
5. Жоба жұмысын сабақ барысында жүзеге асыру.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасының «Білім туралы заңы». 2007 жылы 27 шілдеде № 319 бұйрықпен бекітілген // edu.gov.kz.
2. Турсынова Л., К.А.Тлеубердинов, Еркинова А.Е. Руководство по написанию и оцениванию курсовых работ по предметам «Информатика» и «Казахстан в современном мире» 2019
3. Жексенбаева Ү.Б., Игенбаева Б.Қ., Ниязова Г.Б. Оқушыларды зерттеушілік оқытудың технологиясы.-Астана, 2006
4. Мұғалімге арналған нұсқаулық 2 деңгей 3 басылым Астана қ., «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ Педагогикалық шеберлік орталығы, 2014 ж.,86 бет
5. «Мұғалім-зерттеуші» НЗМ желісіндегі журнал №2 маусым 2018 876.

Ж.Ө. ЖЕҢІСТАН

Қарағанды облысы, Шет ауданы, Ақадыр кенті, А.Ермеков атындағы ЖОББМ
базасындағы тірек мектебінің (РО), физика пәні мұғалімі
zhanagul1718@bk.ru

**САБАҚ БАРЫСЫНДА ТИІМДІ КЕРІ БАЙЛАНЫС ЖАСАУ
ЖОЛДАРЫ**

Аннотаци. Мақалада сабақ барысында мұғалім әр оқушымен білім көрсеткішіне байланысты кері байланыс жүргізу маңыздылығын айтуды құп көрдім. Себебі ұтымды жүргізілген кері байланыс оқушының өз еңбегін бағалауына, күшіне сенуіне мүмкіндік береді, ал мұғалімнің сабақ нәтижесі бойынша нені жақсарту, өзгерту керектігіне негіз болады. Жалпы, кері байланыс сабақ барысындағы түрлі жұмыстар арқылы оқушының дамуы, ізденісі, өз күшіне деген сенімі, ортаға деген көзқарасы деп тұжырым жасауға болады.

Түйін сөзде. кері байланыс, рефлексия, бағалау, талдау, бағалау критерийі

Бүгінгі әлем қарқынды дамуда. Өзгермелі әлем- білім беру жүйесіне де айтарлықтай ықпал ететіні белгілі. Оның бірден-бір айғағы ол- өз еліміздегі білім беру жүйесіндегі реформа , жаңартылған білім мазмұны бағдарламалары. Біздің педагогтер қауымы «Оқушыларды ХХІ ғасырға қалай дайындаймыз, білім беру жүйесін халықаралық стандартқа қалай сәйкестендіреміз?» деген сұрақтарды шешуге еңбектенуде. Сондықтан да сындарлы оқыту теориясына негізделген жаңартылған білім мазмұны бағдарламасымен бүгінгі оқушыға білім берудің өзектілігі өте зор.

Мұғалімдер оқушыларға қалай оқу керектігін үйретіп, еркін өзіндік дәлел – уәждерін нанымды жеткізе білетін ынталы ,сенімді,сыни пікір-көзқарастары жүйелі дамыған тұлға болып қалыптасу дағдыларын меңгертудің тәсілдерімен белсенді жұмыс істеуде.

Қалыптастырушы бағалау- аталған дағдыларды оқушы бойына қалыптастырудың басты тәсілі. Мектеп жұмысы мен оқушы жетістіктерін өрістетудегі негізгі тұлға-мұғалім. Демек қалыптастырушы бағалаудың құрылымын, яғни «қара жәшік» ішіндегі көзге көрінбейтін үздіксіз үдерісті тиімді қолдана отырып оқушының білім қалыптастыру мұғалімнің міндеті.

«Қара жәшік» ішіндегі басты үдерістің бірі-сабақта кері байланысты қамтамасыз ету. Кері байланыс іс-әрекет барысындағы үдеріс. Іс-әрекетті жасаған адамға беріледі, одан арғы іс-әрекетіне ықпал етеді. Кері байланыс–белгілі бір оқиға немесе әрекетке жауап беру, үн қату, пікір білдіру.

Ең негізгісі-оқушының сабақ мақсатына қол жеткізуіне ықпал етеді. Сабақта тиімді кері байланысты ұйымдастыру үшін мұғалім оқушыға кері байланыстың не екенін түсіндіріп, әдістерін дұрыс қолдана алуын меңгерткен дұрыс.

Кері байланыс–адамның өзі куә болған оқиғаға немесе басқалардың әрекетіне айтылған пікірі. Оқушының күнделікті сабақты қалай меңгергенін бақылап отыруда өте маңызды мәселенің бірі.

Рефлексия-адамның өз білімі мен әрекеттерін талдау, сол туралы өзіне есеп беру болғандықтан мұнда басқа адамдардың пікірлері мен бағалауының алатын орны ерекше, өйткені өзіне сырт көзбен қараған адам басқа адамдардың өзі туралы пікірлері арқасында рефлексиясын тереңдете түседі. Өзі туралы сырт пікірлерді

адам қарым-қатынаста біледі. Осындай қарым-қатынаста өзі туралы пікірді есту мен білуді кері байланыс деп атайды. Сырт пікірлер адамға өзінің қайда және қандай екендігін білуге көмектесіп, болашақ әрекеттеріне түзету енгізіп, оларды жоспарлау мүмкіндігін береді.

Сол себепті кері байланыс–келесі әрекеттерді ынталандыруға бағытталған рефлексияның ақпараттық негізі.

Оқушы өз әрекетін реттей алады, сабақта не үшін әрекеттер жасалғанын түсінеді, өз оқуына жауапкершілік алады, болған жағдайға рефлексия жасап үйренеді, өзін-өзі реттеуге машықтанады.

Мұғалім тиімді жоспарлауға, сабаққа нақты мақсат қоюға, оқушы ерекшеліктерін анықтауға, сабағына өзгеріс енгізуге мүмкіндік алады.

Осыған орай сабақта танымдық кері байланысты кеңінен ұйымдастыру қажеттілігі туындап отыр.

Әр оқушымен білім көрсеткішіне байланысты кері байланыс жүргізу өте маңызды. Себебі, ұтымды жүргізілген кері байланыс оқушының өз еңбегін бағалауына, күшіне сенуіне мүмкіндік береді, ал мұғалімнің сабақ нәтижесі бойынша нені жақсарту, өзгерту керектігіне негіз болады. Жалпы, кері байланыс сабақ барысындағы түрлі жұмыстар арқылы оқушының дамуы, ізденісі, өз күшіне деген сенімі, ортаға деген көзқарасы деп тұжырым жасасақ, теориялық тұрғыда кері байланыстың 3 қарапайым ережесі қарастырылады.

1. Баға емес, ұсыныс беріңіз.

2. Үш мықты жақ және бір мақсат.

3. Міндеттерді бақылау.

Кері байланысты ұсыну ережелер ұстанымы:

Позитивті болу. Талданып жатқан әрекеттің жағымды, ұтымды жақтарын көруді ұмтылу қажет. Тіпті адамның мақтайтындай қасиеті болмаса, онда оның ниеті мен ынтасын жағымды деп тану керек. Ұсыныс жасағанда жұмысты жақсартатын мәселелерге тоқтаған дұрыс. Әңгімені өзгені жақтыру және сыйлау тұрғысынан жүргізу керек.

Бағалаушы болмау. «Адамның басқа адамдардан айырмашылығы–оларға ұқсамайтындығында» деген қағиданы ұстанған орынды, яғни біз басқалардан артықта, кемде емеспіз, тек өзгешеміз. Кері байланыста сол себепті өзімізді жоғары да, төмен де қоймау керек, тек өз ойымыз бен түсінігімізді келтіру қажет.

Кеңес бермеу, үйретпеу, тек ұсыныс жасау. Адам біреуге кеңес бергенді ұнатады да, алайда өзіне ақыл айтқанды ұнатпайтындығын ұмытпау керек. Осыны есте сақтай отырып, ақылгөйсінбей, «Мынаны жасау керек!», «Олай ету қажет!» немесе «Мен Сіздің орныңызда былай жасар едім!» деген сөздерді айтпай, өзіміздің пікірімізді келтірейік, ал оны қабылдау не қабылдамау – кері байланысты алушы адамның құзыры. Мұнда кері байланыс берушінің сөйлеу интонациясы сұраулы, ал ең жиі қайталайтын сөзі «мүмкін» болуы керек болар, яғни ол ылғи да кері байланыс алушының пікірін сұрап, онымен ақылдасып тұрғандай болады: «Мүмкін былай жасау керек шығар?»

Ынталандыруға ұмтылу. Кері байланыстың бір мақсаты – адамды шығармашылық жұмысқа ынталандыру. Жағымды пікір айтумен қатар адамды болашақта өз жұмысына игі өзгертулер енгізетіндей қызықтырып, шабыттандырған дұрыс.

Сыпайы болу. Адамды жекімей, ұрыспай, дөрекі сөйлемей, ренжітпеуге тырысу керек, өйтпеген жағдайда оның кері байланысты ризашылықпен қабылдап, өз әрекеттеріне соны өзгерістер енгізетіндігі екі талай. Көмектесу жәрдем беру.

Адамға шынайы түрде жақсылық тілеп отырғандығымызды дәлелдеп бағу керек. Кері байланыста «Мен Сізге қалайша көмектесе аламын деп ойлайсыз?» деген секілді сұрақтар арқылы өзіміздің қол ұшын беруге дайын екендігімізді білдірген жөн.

Тең ұстау. Кері байланысты жүргізудің негізгі нысаны ақылдасу, кеңесу болғандықтан мұндай әңгімеде екі жақ та бір-біріне пара-пар болуы керек. Біреудің екіншіден жоғары тұруы кері байланыстың нәтижелі болатындығына нұқсан болады.

Сәттілікке бағыттау. Оқушының көкейіне «Кері байланыс – игі әрекет» деген оймен қатар оның нәтижелерінің тұлғаның дамуы мен өсуі үшін маңызды екендігін ұялату керек. Ал игі нәрсенің қорытындысы тек жағымды болатындығын да ұмытпаған жөн. Кері байланыс тиімді әрі сәтті болған сайын мұғалім оқу/оқытудың қалай жүріп жатқандығы, оқушылардың қалай оқитындығы туралы қажетті мәлеметтер алып отырады.

Кері байланысты алғанда мынандай ережелерді ұстанған дұрыс:

Ризашылық білдіру. Кері байланыстың бір адамның екіншіге шын көңілмен көмек көрсету екендігін ескере отырып, айтқан ескертпелер мен ұсыныстарға ризашылықпен қарау керек: кері байланыс берушіге жиі рахмет және алғыс айтып, ол Сізді ынталандырғандай, оны да жігерлендіріп отыру қажет.

Тыңдай білу. Кері байланыс берушінің сөзін бөлмей, оны ылғи да мақұлдап отырған дұрыс (бас изеп, ишаратпен). Қажет болған жағдайда оған ойын нақтылайтын сұрақтар қою арқылы бұл мәселе бойынша өзіңіздің келісетіндігіңізді және хабардар екендігіңізді білдіріңіз, әңгімені өзіңізге қажетті бағытқа бұрып отырыңыз.

Мадақтай білу. Ризашылықты білдірумен қатар кері байланыс берушіні мадақтауды да ұмытпаған жөн. Осы арқылы біз тиімді қарым-қатынаспен бірге берілген ұсыныстардың сапасын да арттырамыз. «Сіз бұл мәселеге тіпті де мен ойламаған жақтан қарадыңыз! Шындығында да бұл өте тиімді ұсыныс (идея, ой, әдіс, тәсіл, т.б.) екен! Менің ойымша, Сіздің сөздеріңізде терең мағына бар! Бұл ұсынысыңыз менің тәжірибемде маңызды орын алады деп ойлаймын!» секілді сыпайы мақтаулардың әңгімені мәнді жасайтындығы анық.

Кері байланыстың тиімділігі:

- мұғалім оқушының оқу жетістіктерін шынайы бағалауға қол жеткізеді;
- оқушыға оқу үдерісі барысында туындаған қиындықтарды түсініп, бағалауға мүмкіндік туады;
- ата-аналар білім алушылардың оқу жетістіктері туралы сындарлы ақпарат алады.

Мен сабақта үнемі оқушы-оқушы, мұғалім-оқушы форматындағы кері байланыс түрлерін қолданамын. Сабақтың өн бойында қолданылатын кері байланыс түрлері төртеу:

1. Ауызша талқылау арқылы жасалатын кері байланыс.

Ауызша кері байланыс бұрмалы, толық немесе шағын, бұрмаланусыз болады. Бұрмалы және толық түсініктемелер тек қана ұстаздың бағасын ғана («жақсы», «жарайсың», «нашар», «дұрыс емес») қамтып қоймай, сонымен қатар:

а) ненің дұрыс, ненің қате екендігін көрсетеді;

б) қалайша қателерін түзеуге немесе толықтыруға болатындығына бағыт-бағдар береді.

Бұрмаланусыз немесе шағын түсініктемелер тек қана ұстаздың бағасын ғана қамтиды («жарайсың», «нашар», «жақсы» т.с.с.).

Түсініктемелер **позитивті, бейтарап (нейтралды) немесе негативті** болуы мүмкін.

Мысалы, өз сабақтарымда жиі қолданатын ауызша жасалынатын кері байланыстар: “Кереметсің! Өте жақсы! Анық ой! Мен өзім бұлай істей алмас едім! Тек алға ұмтыл! Теңеу жоқ! Өте ғажапсың! Құттықтаймын! Таң қаларлық! Мен күткеннен де жақсы! Ғажап! Таланттылық! Міне, осы жақсы болды! Өте мейірімді! Қиялдағыдай! Тамаша! Өте тартымды! Жан-жақты!”.

2. Жазбаша сауалнамалар арқылы жасалатын кері байланыс: Оқушылардың мұғалімге беретін жазбаша кері байланысы мұғалім үшін максимальды ақпаратты болуы керек.

Нәтиже: мұғалімге өз оқытуын өзгертуге мүмкіндік бермейтіндей, оқушылар немқұрайлы жауап береді. Мұғалім тарапынан жазбаша кері байланысты ұйымдастыруға немқұрайлы қарайтын болса, онда оқушылар өз оқуларына пайдасын көрмейді. Сондықтанда, жазбаша кері байланыс ұсынарда жазылатын сауалнама (сұрақтар) сапалы болуына, өзіңізге тиімді болуына басты назар аудару керек.

Кері байланыс сауалнамалары:

- «ашық» сауалнамалар–оқушылар ұсынылған сұрақтарға жауап жазады;
- «жабық» сауалнамалар-оқушылар ұсынылған бірнеше нұсқалардың бірін белгілейді;

Графикалық бейне арқылы кері байланыс;

Дене қимыл іс-әрекеттер көмегі арқылы жасалатын кері байланыс.

Мысалы,

1.Тапсырманы орындау маған ұнады (ұнамады)_____

Ерекше қиын болды_____

Менің ойымша, оның себебі_____

Ең қызықты болғаны_____

Егер мен бұл тапсырманы тағы орындасам, келесілерді жасар едім_____

Менің жектекшіге өтінішім_____

2. Бүгінгі сабақ бойынша:

Не ұнады +	Не ұнамады –	Не қызық болды?	Ұсыныс
Не ұнады	Ұнамады	Қызық болды	Ұсыныс

3. Топ жұмысының қаншалықты деңгейде болғанын анықтау үшін кері байланыс.

№	Бағалау критерийлері	ия	кейде	жоқ
1	Оқушы топ ережесін біледі ме?			
2	Сабақта еркіндік, ынтымақтастық аспектісі сақталды ма?			
3	Топ тапсырмалары оқушының сыни тұрғыдан ойлауына әсер етті ме?			
4	Топта оқушының белсенділігі көрініс берді ме?			
5	Берілген тапсырманың орындалуы шеңберден шыққан жағдайда мұғалім оны қолдап отырды ма?			
6	Мұғалім барлық оқушыға бірдей қарады ма?			
7	Қандай оқушылар белсенділігі жоғары болды?			

8	Мұғалім сабақ үрдісінде оқушының белсенділігін арттыру үшін қандай әдіс тәсілді тиімді қолдана алды?			
---	--	--	--	--

3. Графикалық бейне арқылы кері байланыс.

Графикалық бейне арқылы кері байланыс-қандайда бір көзделген мақсат негізінде таңбалар, суреттер және белгілі бір графиктер түрінде беріліп, бірақ қандайда бір ойды түйіндейтін кері байланыс түрлері.

Графикалық бейне арқылы кері байланыс түрлері:

а) «Смайликтер».

Смайликтер арқылы жасалатын кері байланыстардың бірнеше түрі қолданылады.

Оқушылар тақырыпқа қатысты өздерін қолайлы сезіну деңгейін білдіру үшін смайликтер салады.

б) «Білім қоржыны» кері байланысы.

4. Дене қимыл іс-әрекеттер көмегі арқылы жасалатын кері байланыс.

Адамның қимыл-қозғалыс әрекеттері екінші сигналдық жүйенің қызметімен тығыз байланысты. Сондықтан қимыл амалдарына үйрету процесінде оларды іс жүзінде орындап көрсетумен қатар, сөзбен бейнелер жасалғаны жөн. Қимыл-қозғалыстарды орындап жатқан мезгілдің өзінде немесе орындалып біткеннен кейін нақты бейнелі қуаттаулар оқытуды жеңілдетеді. Мұндай әдістер оқушылардың ойлау қасиетінің ерекше бейнелі болуымен байланысты. Оларда нақты тітіркендіргіштердің әлі де болса көбісі сөз бейнесіне ие бола қойған жоқ. Сондықтан балаларға қуаттаушы заттық агенттер әсер етеді.

Оқушылардың мұғалімге беретін кері байланысы мұғалім үшін максимальды ақпаратты болуы керек.

Бірақ, қимыл-қозғалыспен жасалатын кері байланыс көп қолданыла бермейді.

1. «Бес бармақ» кері байланысы.

Бұл әдісті қолдану негізінде мұғалімде, оқушыда жұмыс жасайды. Қолданылатын басты нысан ол адамның бес бармағы.

2. «Бет әлпет» байланысы. Мұнда басты нысан оқушының бет әлпеті.

3. «Шапалақ» кері байланысы. Мұнда басты нысан ол адамның алақандары.

Алақанды

Бір рет соғу – бәрі түсінікті;

Екі рет соғу – сұрақтарым бар;

Үш рет соғу – мүлдем түсінбедім;

Аталған кері байланыс әдістерінің барлығын да мұғалімдер қолданады. Мен өз тәжірибемде кері байланыстың барлық әдістерін қолданамын, әсіресе, «Мәзір» ауызша кері байланыс, жазбаша түрінен «Екі жақты күнделік», «Бес саусақ» әдістерін жүйелі қолданамын.

Кері байланыс оқушы үшін, мұғалім үшін де тиімді болуымен ерекше. Тиімді байланыстың сипаты:

1. Оқудың қай кезеңіндемін?

2. Нәтижеге қалай жетемін?

3. Кемшіліктерді болдырмау үшін не істеймін? деген сұрақтарды оқушының ойлануымен, одан арғы іс-әрекетіне мақсатты қадам басуымен өзекті.

Кері байланыс болуы керек:

1. Мақсатты;

2. Шынайы;

3. Әдістемелік тұрғыдан сауатты;

- 4.Пайымдалған;
- 5.Нақты;
- 6.Анық;
- 7.Сындарлы;
- 8.Уақытылы;
- 9.Әдепті.

Мұғалім оқушының жұмысына кері байланыс бергенде мына қағидаларды негізге алғаны дұрыс:

- бір жұмысқа бірнеше ұсыныс беруге болмайды;
- оқушының жіберген қатесін мұғалім түзетіп бермей, керісінше өзі түзетуіне итермелеу керек;
- ұсыныстар бағалау критерийлеріне сай берілуі керек;
- оқушыны сынауға, келесі оқушымен салыстырудан аулақ болғаны жөн.

Қорытындылай келе, дұрыс әрі жүйелі жүргізілген кері байланыстың нәтижесінде сынып оқушысының өзіндік пікірін білуге болатынын және мұғалім де өзінің әдіс-тәсілдеріне сыни көзбен қарай бастайтынына көзім жетті. Оқушы мен мұғалім арасында сенімге негізделген қарым-қатынас орнайды, мұғалім оқушы үніне құлақ түреді. Оқушы өзінің одан арғы білім алуына жауапкершілікті түсінеді, өзін-өзі реттейді, өз жұмысын бағалауды, сыныптастарының жұмысына ұсыныс беруге дағдыланады. Бұл дағдылар өз кезегінде тиімді кері байланыс арқылы оқыту мен оқу сапасын арттыруға болатынын дәлелдейді.

Жалпы, кері байланыс–мұғалімнің әр оқушыны өз ортасында өмірге дайындауы, айналасында болып жатқан құбылыстарды түсінуге жетелеуі, өзіндік көзқарасын қалыптастыруы, сабақта алған білімін қоғамда пайдалана білуге, шешім қабылдауға үйретуі десек, бұл әр мұғалімнен ізденіс пен табандылықты, өзіне деген шынайылықты талап ететін қашанда түрлену, даму үстінде болатын үдеріс.

Қолданылған әдебиеттер:

1. Мұғалімге арналған нұсқаулық. Үшінші (базалық) деңгей. «Назарбаев Зияткерлік мектебі» ДББҰ, 2012. www.cpm.kz
2. Оценивание учебных достижений учащихся Методическое руководство 2012 г
3. Қазіргі мектепті басқару. - Алматы 2018 жыл

Н.В. КИСЕЛЕВА

Государственное автономное учреждение
дополнительного профессионального образования
Ярославской области «Институт развития образования»
scorti@mail.ru

ФОРМИРОВАНИЕ ЧИТАТЕЛЬСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ: СТРАТЕГИЯ «ДЕНЬ ЕДИНОГО ТЕКСТА»

Аннотация: В статье рассматривается стратегия «День единого текста», которая направлена на формирование и развитие читательской компетентности, ее особенности, пошаговая реализация.

Ключевые слова: грамотность, текст, читательская компетентность, смысловое чтение, стратегия «День единого текста», обучающиеся.

Актуальность заявленной темы обусловлена рядом причин.

Во-первых, необходимость прохождения государственной итоговой аттестации. Успешность выполнения любого задания по любому предмету зависит от правильного понимания текста задачи.

Во-вторых, реализация федеральных государственных образовательных стандартов. Среди метапредметных умений, которые должны формироваться и развиваться у обучающихся, указано «смысловое чтение».

В-третьих, введение профессионального стандарта «Педагог (педагогическая деятельность в сфере дошкольного, начального общего, основного общего, среднего общего образования) (воспитатель, учитель)». В п. 3.1.1. «Трудовая функция» отмечено «формирование универсальных учебных действий», а смысловое чтение относится к группе познавательных универсальных учебных действий.

В-четвертых, результаты мониторинговых исследований, в частности международных исследований PIRLS и PISA. Обучающиеся начальной школы России показывают блестящие результаты в понимании текста — 1 место в исследовании PIRLS-2016, в то время как 15-летние школьники (это основная и средняя школа) не поднимаются пока выше 30-го места (известные результаты на сегодня - PISA-2015). Одна из причин, на наш взгляд — слабая системная работа с текстом (художественным, учебным и информационным) на всех уроках по всем предметам и, как следствие, — непонимание самого текста, условий задач на экзаменах. А что такое «понимание текста»? З.И. Клычникова так определяет «понимание текста»: это «уяснение связей и отношений объектов, о которых говорится в сообщении, к объектам и явлениям реальной действительности; связей и отношений, которые существуют между объектами и явлениями, о которых говорится в сообщении; тех отношений, которые испытывает к ним пишущее лицо, а также той побудительно-волевой информации, которая содержится в сообщении» [3, с. 35]. Это психологический взгляд.

С точки зрения лингвистики, «понимание текста» — это вычитывание разных видов текстовой информации. И.Р. Гальперин выделяет три вида информации, содержащейся в тексте: содержательно-фактуальная, содержательно-концептуальная, содержательно-подтекстная. «Содержательно-фактуальная информация содержит сообщение о фактах, событиях, процессах, происходящих, происходивших, которые

будут происходить в окружающем нас мире, действительном или воображаемом... Содержательно-концептуальная информация сообщает читателю индивидуально-авторское понимание отношений между явлениями, описанными средствами содержательно-фактуальной информации, понимание их причинно-следственных связей, их значимости в социальной, экономической, политической, культурной жизни народа... Такая информация извлекается из всего произведения... Содержательно-концептуальная информация — это замысел автора плюс его содержательная интерпретация... Содержательно-подтекстная информация обнаруживает скрытый смысл, извлекаемый из описываемого» [1].

В школе на уроках физики, биологии, географии, химии, математики, истории чаще всего понимание текста строится только на уровне содержательно-фактуальном, а одних уроков русского языка и литературы, где учат понимать текст на всех уровнях, недостаточно. Поэтому на уровне основного общего образования необходимо научить учеников воспринимать текстовую информацию независимо от учебного предмета. А как это сделать? Какую работу следует проводить? На наш взгляд, это не только использование единых стратегий работы с текстом, различных курсов, факультативов, но и создание особой организации пространства понимания учебного текста. Один из таких вариантов, который мы можем предложить образовательным учреждениям, — стратегия «День единого текста».

В статье мы предлагаем краткое описание шагов по организации данной стратегии. Более полная информация представлена в учебно-методическом пособии «Смысловое чтение. День единого текста: подходы к разработке, организации и проведению» [2]

Когда мы планируем какое-либо мероприятие, нам важно понимать, на какой результат мы выходим. Это первый шаг на пути проведения Дня единого текста. Результат «смысловое чтение», как метапредметный результат, заявленный в федеральном государственном образовательном стандарте основного общего образования, включает большой перечень умений. В пособии «Формирование универсальных учебных действий в основной школе: от действия к мысли» [6, с. 107–109] приводится схема уровней грамотности чтения. С целью дифференциации планируемых результатов можно соотнести каждый уровень разными ступенями обучения. Именно такой подход предлагается Т.Г. Галактионовой [5, с. 45-50].

Еще в первой Примерной основной образовательной программе образовательного учреждения [4, с.34-36] планируемый результат «смысловое чтение» был разделен на три группы:

- работа с текстом: поиск информации и понимание прочитанного;
- работа с текстом: преобразование и интерпретация информации;
- работа с текстом: оценка информации.

Вот с этими результатами и необходимо работать при подготовке в Дню единого текста.

Второй шаг — выбор текста — один из наиболее трудных моментов в подготовке к Дню единого текста. Сложность заключается в том, что надо увидеть в небольшом тексте поле деятельности для более чем трех учебных предметов и лучше из разных предметных областей. Это сложно. Поэтому чаще всего текст для Дня единого текста будет соткан из разных текстов так же, как и представлен разной формой (например, сплошным и несплошным текстом в 8–9 классах).

Кроме этого, нельзя забывать о планируемых результатах. И если мы указали результат «устанавливать характер связи частей информации, которая представлена в виде таблиц, графиков, диаграмм и пр. и может быть длинной и детализированной,

иногда используя информацию, внешнюю по отношению к основной» [5], нам необходимо включить в текст диаграммы.

При выборе текста предлагаем воспользоваться несколькими советами:

1) тексты лучше всего подбирать научно-популярного, учебно-популярного или публицистического стиля соответственно возрасту;

2) текст не должен быть большим, иначе с ним трудно будет работать на уроках;

3) текст изначально не должен быть перегружен цифрами, датами, терминами, поскольку это затруднит нахождение нужной информации, но можно внести в текст, если необходимо, дополнительные сведения в виде дат, понятий, терминов, слов, словосочетаний, предложений (при условии, что их в тексте не было и они могут стать источником информации);

4) текст должен содержать не прямые указания на ответы, а подсказки, заключенные в словах, словосочетаниях, таблицах и т.п.;

5) выбранные тексты необходимо обсуждать на метапредметном совете или объединении. Если таковых нет, то обсуждение осуществляется всеми учителями, которые работают в одной параллели, и не важно, будет этот учитель давать урок на Дне единого текста или нет. Главное, чтобы все понимали, как происходит работа с текстом.

Третий шаг – выбор учебных предметов, на которых обучающиеся будут знакомиться с текстом, отвечать на вопросы, решать задачи. Предметов не должно быть много. Обязательным является русский язык, а остальные — исходя из содержания текста.

Представляем вариант задания из разных учебных предметов по одному тексту «Лиственница». Эти задания были разработаны педагогами МОУ «Лицей № 86» города Ярославля

Лиственница

Обычно символом России называют красавицу берёзку, но сейчас речь пойдёт о другом дереве, которое могло бы быть претендентом на титул царицы русского леса. И это не ель, а её родственница — лиственница, единственное листопадное дерево среди наших хвойных.

За что же лиственница удостоена таких почестей? Лиственница — самое распространённое на территории России дерево, главная жительница суровых сибирских лесов, несмотря на свои нежные, облетающие осенью неколючие хвоинки. Именно эта способность сбрасывать листья позволяет ей выносить самые свирепые морозы — до -70°C . Листья-хвоинки мягкие, ярко-зелёные, не имеют плотной кожицы, покрыты очень тонкой кутикулой, расположены на удлинённых побегах поодиночке, а на коротких — пучками, до 40 штук в каждом. Лиственница — светолюбивое дерево, в затенении не образует шишки и не растёт.

В благоприятных условиях лиственница растёт гораздо быстрее, чем другие хвойные. За первые три года лиственница вырастает на 1 метр. В последующие годы даёт ежегодный прирост до 1 м и вырастает до 50 и более метров при обхвате ствола более метра. Доживает до 450–500 лет, встречаются лиственницы возрастом до 800 лет. Шишки образуются у лиственницы в лесу с 30 лет, а на открытых местах — лет с 15. Мужские шишки у лиственницы желтые, а женские малиновые или зелёные. Семена в них созревают к осени, обычно оставаясь в шишках до весны, а сами шишки, темнея, не опадают ещё несколько лет, придавая дереву декоративный вид. Обильные семенные годы бывают раз в 6–7 лет, но всхожесть семян у лиственницы низкая.

Порода	Средняя высота, м	Продолжительность жизни, лет	Возраст рубки, лет
Береза	20–30	150	50–80
Пихта сибирская	40	150–200	80–140
Ель сибирская	30–35	300–400	80–140
Сосна	30–40	300–400	80–140
Дуб	30–40	До 1500	90–150
Лиственница	50	До 500	150–200

Лиственничные леса распространены в различных климатических и почвенных условиях, от засушливых центральных районов Азии, где они граничат со степями, до лесотундры и верхней границы леса в горах.

Лиственница устойчива не только к морозу, но и к другим «несладким» условиям окружающей среды: загрязнённому воздуху и бедным почвам. Растёт и на вечной мерзлоте, и на гипсе, и на камне. Корневая система лиственницы стержневая, мощная и разветвлённая, обеспечивающая устойчивость дерева к ветру. Ее строение существенно зависит от особенностей почвы. В районах вечной мерзлоты корневая система поверхностная, а на заболоченных участках могут образовываться придаточные корни.

Способна лиственница перенести и засуху, за что её почитают лесоводы нашей страны.

Разводят лиственницу со времён Петра I. Морское могущество государства, о котором мечтал Петр I, могло быть обеспечено лишь закладкой корабельных роц, позволяющих не возить издалека нужную для строительства кораблей древесину. Какое дерево выбрать для этого? За помощью обратились к «лесному знателю» — формейстеру Фогелю, немцу, родившемуся в России. Формейстер выбрал лиственницу, сам под Архангельском сбивал палкой шишки с деревьев – собирал семена для посадки.

Выбор его был не случаен: по прочности и долговечности древесина лиственницы не уступает дубу и даже камню. Древесина плотная, твёрдая, тонет в воде, но не гниёт. В древности римляне возводили из неё свои амфитеатры и цирки, древние скифы изготавливали из её стволов мебель, а из корней — колёса боевых колесниц; Венеция простояла более пяти веков на негниющих лиственничных сваях, которые под водой сделались такими твёрдыми, что топор и пила едва берут их. Водостойкость и прочность сделали это дерево незаменимым при строительстве русского флота.

Лиственница избежала участи сосны, активно вырубаемой. Тому есть причина: из-за большой плотности древесины целый, неразделанный ствол лиственницы тонет в воде, и её сложно сплавлять по рекам. Сегодня её древесина используется для производства шпал, телеграфных столбов, мостов; красивый и прочный лиственничный паркет покрывает олимпийский велотрек в Крылатском. Хвоя и кора её богаты витаминами, они спасли от страшной болезни – цинги немало сибиряков в годы Великой Отечественной войны. Хвоя лиственницы стоит на первом месте среди наших хвойных по содержанию витамина С. Еще одно применение лиственницы — это озеленение. Пару столетий назад она редко встречалась в помещичьих усадьбах — дорого было привозить саженцы из Сибири. Кто мог себе это позволить, высаживал

лиственницу на парадное место — как символ достатка. Сегодня ситуация иная — в городах есть целые лиственничные аллеи и даже массивы.

Вопросы и задания по тексту:

Математика

Обратимся к тексту: «За первые три года лиственница вырастает на 1 м. В последующие годы она дает ежегодный прирост до 1 м». Найдите высоту лиственницы через 4 года, 5 лет, 6 лет, 7 лет. Используя полученные результаты составьте формулу для нахождения высоты лиственницы через *n лет*. Используя полученную формулу, вычислите высоту лиственницы через определенное количество лет. Результаты занесите в таблицу.

Обратимся снова к тексту: «За первые три года лиственница вырастает на 1 м. В последующие годы она дает ежегодный прирост до 1 м»

В тексте опечатка?! А, может, просто мы не видели никогда очень высокого дерева? Найдите в сети Интернет информацию о самой высокой лиственнице в мире (самая высокая лиственница — *лиственница западная*, растет в горах северо-западной части Северной Америки, достигает высоты 80 м, диаметр ствола до 1,5–2 м, живет до 700 лет).

Читаем текст: «За первые три года лиственница вырастает на 1 м. В последующие годы она дает ежегодный прирост до 1 м и *вырастает до 50 м и более* при обхвате ствола более метра». Почему высота лиственницы не превосходит 80 м? Верна ли наша формула? (*Верна, но надо знать, до какого возраста лиственницы можно использовать эту формулу*).

Где в тексте мы можем найти информацию, которая подтверждала бы этот факт? (См. таблицу: в графе «Возраст рубки, лет»)

География

Лиственница — жительница сибирских лесов. В названиях каких территорий России встречается слово Сибирь? Найдите в тексте, на каких еще территориях произрастает лиственница? (Архангельск)

Архангельск — это Сибирь? По карте «Природные зоны России» определите правильность своих выводов о распространении лиственницы на территории нашей страны. Как вы определили? В какой природной зоне произрастает лиственница? Какая подсказка была в тексте? Как выглядит лиственничная тайга? Найдите объяснение в тексте.

В какой части России лиственница получила наибольшее распространение? Где об этом сказано в тексте?

Информация о лиственнице на уроке представлена в разных видах: текст, карта, диаграмма и таблица. В каком источнике вы можете найти факты, подтверждающие, что лиственница является самым распространенным деревом на территории России? Почему вы выбрали именно этот источник информации?

Почему же именно лиственница занимает наибольшие площади?

В каких условиях произрастает лиственница? Где об этом сказано в тексте?

Опираясь на текст, назовите особенности лиственницы, позволяющие «выживать» в суровых условиях (устойчива к низким температурам). Что в тексте позволяет сделать такой вывод? Какая особенность лиственницы объясняет устойчивость к морозам? (растет на вечной мерзлоте, не требовательна к почвам) Как вы понимаете словосочетание «вечная мерзлота»? По карте определите и назовите территории, на которых распространена многолетняя мерзлота. Деревья каких пород будут расти на вечной мерзлоте? Что нужно сделать, чтобы ответить на этот вопрос?

Найдите в тексте, какие особенности лиственницы, позволяют ей расти в условиях вечной (многолетней) мерзлоты.

Биология

Чтобы подробнее узнать об особенностях строения и значения лиственниц вновь обратимся к тексту. Давайте попробуем восстановить «повреждённый текст».

Шишки образуются у лиственницы в лесу с _____ лет, а на открытых местах лет с _____. Мужские шишки у лиственницы жёлтые, а женские _____ или _____. Семена в них созревают к _____, обычно оставаясь в шишках до весны, а сами шишки, темнея, не опадают ещё несколько лет, придавая дереву декоративный вид. Обильные семенные годы бывают раз в _____ лет, но всхожесть семян у лиственницы _____.

Каковы её экологические особенности? К каким условиям окружающей среды она приспособлена?

Найти утверждения с биологической ошибкой и исправить их:

1. Лиственница способна выносить свирепые морозы.
2. Лиственница — тенелюбивое растение, в затенении не образует шишки и не растёт.
3. Лиственница не способна вынести загрязнённый воздух.
4. Лиственница способна расти на бедных почвах.
5. Лиственница не устойчива к сильному ветру.
6. Лиственница способна перенести засуху.

В тексте написано: в затенении лиственница не образует шишки и не растёт. Объясните, почему? (т.к. лиственница — светолюбивое растение, в её листьях-хвоинках мало хлорофилла, при недостатке света снижается интенсивность фотосинтеза, а значит, возникает дефицит питательных веществ, необходимых для роста и развития растения)

Сказано, что лиственница устойчива к загрязнённому воздуху. Как вы думаете, почему? (из атмосферы на листьях постепенно оседают вредные вещества и нарушают протекание физиологических процессов, благодаря листопаду, лиственница избавляется от этих веществ, т.о., противостоит загрязнённому воздуху)

В тексте говорится об устойчивости дерева к ветру. Чем это обусловлено? (развитием мощной, разветвлённой корневой системы, основательно укрепляющей растение в почве)

Способна лиственница перенести и засуху. С чем это связано? (со строением листьев: уменьшение размера листовой пластинки значительно снижает интенсивность испарения влаги растением)

Возможно, именно на этом этапе будет разрабатываться диагностическая работа (если она не была заимствована из других источников) Если итоговая работа уже составлена, необходимо соотнести контролируемые умения с теми умениями, которые формируются и/или развиваются на уроках Дня единого текста.

На сайте «Информационный ресурс поддержки педагогических работников в вопросах формирования и оценивания основных видов речевой деятельности школьников» <http://цыбулько.рф/> размещены методические рекомендации «Соблюдение единых подходов к формированию и оцениванию основных видов речевой деятельности в начальной и основной школе», в которых приводится 39 текстов с перечнем учебных предметов и темами, в рамках которых предлагается работа с данным материалом. Тексты предложены разного объема, разных стилей и жанров.

При проектировании уроков все учителя имеют список планируемых результатов (речь идет о метапредметных результатах), которые обучающиеся должны достичь на уроке, и единый текст.

Дальше каждый учитель работает в своем режиме. Лучше, конечно, проектировать урок совместно с предметным объединением/кафедрой. После того, как урок составлен, идет обсуждение на метапредметном совете/объединении. Во время обсуждения могут вноситься дополнения и изменения. Каждый учитель — участник Дня единого текста — увидит этот текст в так называемом «разрезе»: со стороны не только своего предмета, но и других, а значит, на уроке он сможет связывать знания своего предмета со знаниями других учебных предметов.

Четвертый шаг. Необходимо определиться с формой итоговой работы по данному тексту. Это могут быть диагностические работы как заключительный урок в рамках Дня единого текста; решение проектных заданий либо на каждом уроке Дня единого текста, либо как заключительный урок этого мероприятия. Возможна и отсроченная форма: разработка проекта, проведение и защита исследований и т.п. Мы предлагаем в 5-7 классах проводить проверочную работу для диагностики грамотности чтения, в 8 — проектную работу, в 9 классах — собеседование, в 10-11 классах — сочинение. Формы итоговой работы в старших классах (9 — 11 классы) связаны с формами государственной итоговой аттестации в России.

Пятый шаг — расписание Дня единого текста. Оно должно быть составлено таким образом, чтобы первым уроком у всех учеников в параллели был урок русского языка. Именно на этом уроке осуществляется кропотливая работа с текстом: определяются тема и основная мысль, выделяется главная и второстепенная информация, идет работа с лексическим значением определенных слов, терминов или понятий и т.д. А дальше на уроках математики, биологии, истории или других предметах учителя предлагают ученикам определенные задания по прочитанному тексту. Но чтобы выполнить эти задания, надо внимательно читать текст, «прислушиваться» к каждому слову, потому что или одно слово, или одно словосочетание даст подсказку, поможет решить задачу.

Если текст выбран большой, то желательно, чтобы он был прочитан до уроков. Тогда надо найти способ, как этот текст донести до учеников. И здесь существуют варианты:

1) текст размещается в информационном образовательном пространстве образовательной организации.

2) текст размещается в рекреациях образовательной организации таким образом, чтобы с ним могли познакомиться все ученики.

Кроме этого, издается приказ директора о проведении Дня единого текста: точной дате, времени работы, ответственных и об особом режиме работы образовательной организации в этот день.

День единого текста, апробированный в лицее № 86 города Ярославля и Левобережной средней школе города Тутаева Ярославской области, показал эффективность совместной деятельности учителей. Об этом говорят результаты диагностики по сформированности читательской компетентности, проводимой Центром оценки и контроля качества образования Ярославской области (лицей № 86 занимает лидирующую позицию).

День единого текста можно рассматривать с разных позиций. Во-первых, в качестве итогового контроля (мониторинга/диагностики). В такой форме можно проверить сформированность метапредметных результатов. И организовывать его можно два раза в год: в декабре и в апреле–мае. Во-вторых, в качестве отдельного мероприятия в рамках, например, проекта «Научи меня читать». В-третьих, как одно из

мероприятий воспитательной работы. Вариант такой работы можно увидеть в средней школе № 69 города Ярославля, где разработана система единых классных часов. Текст подбирается один для всех классов, а форма проведения — в соответствии с возрастными особенностями обучающихся. Это могут быть игры, экскурсии, круглые столы и т.п.

Самым важным при организации и проведении является анализ каждого мероприятия, внесение необходимых корректив в подготовку или организацию.

Литература

1. Гальперин, И. Р. Текст как объект лингвистического исследования — [Электронный ресурс] — Режим доступа: <http://linguistics-online.narod.ru/index/0-337>. Проверено 25.10.18
2. Киселева Н.В. Смысловое чтение. День единого текста: подходы к разработке, организации и проведению: учебно-методическое пособие / Н.В. Киселева. — Ярославль : ГАУ ДПО ЯО ИРО, 2018. — 65 с. — (Федеральные государственные образовательные стандарты)
3. Клычникова, З. И. Психологические особенности восприятия письменной речи (психология чтения) [Текст] : автореф. дис.... д-ра психол. наук. — М., 1975.
4. Примерная основная образовательная программа образовательного учреждения. Основная школа / сост. Е. С. Савинов. — М.: Просвещение, 2011. — 342 с. — (Стандарты второго поколения).
5. Учимся успешному чтению. Рекомендации учителю. 5–6 классы: пособие для учителей общеобразоват. организаций / Т.Г. Галактионова, Е.М. Красновская, Я.Г. Назаровская, С. А. Ширяева. — М.: Просвещение, 2014. — 96 с. — (Работаем по новым стандартам).
6. Формирование универсальных учебных действий в основной школе: от действия к мысли. Система занятий: пособие для учителя / А.Г. Асмолов, Г.В. Бурменская, И.А. Володарская и др.; под ред. А.Г. Асмолова. — М. : Просвещение, 2010. — 159 с.: ил.
7. Цукерман, Г. А., Ковалева, Г. С., Кузнецова, М. И. Победа в PIRLS и поражение в PISA : судьба читательской грамотности 10–15-летних школьников // Вопросы образования. — 2011. — № 2. — С.123–150.

ОҚУШЫЛАРДЫҢ МАТЕМАТИКАЛЫҚ ҚАБІЛЕТІН ДАМУ

Аннотация. Мақалада математиканы оқытудың негізгі мақсаттарының бірі - адамның ойлау, ой тұжырымдау, абстрактілі нысандармен жұмыс істей білу қабілеттерін дамыту екендігі туралы айтылады. Сонымен қатар, мектеп оқушыларының математикалық қабілеттерін дамытудың өзектілігі мен мәселелеріне арналған. Мұғалімнің оқу-тәрбие жұмысының әртүрлі әдістері, түрлері мен формалары сипатталған, олар арқылы жоғары нәтижелерге қол жеткізуге болатыны айтылады. Өзіміздің тәжірибемізде оқушыларды түрлі мазмұнды есептерді шығаруға, оның шартын құра білу дағдысын қалыптастыруға, бір тапсырманың бірнеше шешімін табуға жетелдіру жолдарын ұсынамыз.

Түйінді сөздер: интернет, логика, шығармашылық, ойлау қабілеті, ізденіс, математикалық білім.

Егеменді еліміздің жарқын болашағы болар жас ұрпақ-бүгінгі мектеп оқушысы. Жас ұрпақ тәрбиесі қай заманда болмасын уақыт сәресінен түскен жоқ. Алаштың ардақты ұлы А.Байтұрсынов «Бала білімді, тәрбиені өз бетімен алуы керек. Ал мұндағы мұғалімнің қызметі – балаға орындалатын жұмыс түрлерін шағындап беру және қойылған мақсатқа жету үшін бағыт-бағдар беріп отыру»-деп жазды. Осы пікірлердегі ортақ идея – ұстаздың ізгіленуі және үндестігі.

Қоғамның ой-санасының өсуі, жаңа сапалық деңгейге шарықтау кезеңі, еліміздің егемендік алып, әлемнің өркениетті елдерінің қатарына қосылуы жаңа заман жастарынан жаңашылдықты, ізденімпаздықты талап етеді. Бұл орайда математика пәні басты мәнге ие. Қазіргі кезеңдегі мектеп математикасында әлі шешімдері табылмаған мәселелер аз емес. Солардың бірі – оқушылардың логикалық ойлау қабілеттерін дамыту, кітапқа, оқуға, білім алуға деген құштарлықтарын арттыру. Оқушының жеке тұлғасын, рухани әлемін, ынтасы мен логикалық ойлау қабілетін дамыту — бүгінгі күннің негізгі мәселелерінің бірі. Себебі, оқушылар өз бетімен ізденіп жұмыс істеуге, өз бетінше білімді тәжірибеде, өмірде пайдалануға дағдыланбаған. Сондықтан көп жағдайда оқушылардың өз күшіне сенімін арттыру, шығармашылық қабілетін дамыту үшін сабақ та әр түрлі, жан-жақты болуы керек.

Оқушылардың жеке ойлау қабілетін дамыту үшін олардың өзіндік күш-қуаты мен сенімін арттырып, қолынан келетін көп істердің мүмкіндіктеріне бағыт берген абзал. Логикалық жаттығуларды орындау баланың ақыл-ойын, қиялын, ой ұшқырлығын дамытады.

Математикада логикалық есептерді жүйелі жүргізіп отыру, оқушылардың тыңдау қабілеттерін дамытып, ойлау дағдыларын қалыптастырады және математикалық сауаттылықтарын жетілдіреді. Оқып үйренуге арналған жұмыстар сыныпта орындайтын оқулықтағы тақырыптық жаттығуларды толықтыруға арналады. Оқушыларға шығармашылық тапсырмалар беру арқылы оқушының ойлау қабілетін тереңдетуге болады. Жалпы логикалық ойлауды дамыту дегеніміз барлық логикалық ойлау операцияларының арнайы жүйелі түрде қалыптастыру.

Математика мектеп курсының негізгі пәндерінің бірі бола отырып, үлкен техникалық прогреске байланысты ерекше мәнге ие болды.

Математикалық әдістер және математикалық ойлау стилі адамның барлық өміріне енеді. Егер бұрын ерекше дарынды балаларды іріктеу туралы сөз қозғалса,

онда кең математикалану салдарынан бұқаралық мектепте математикалық қабілеттерді диагностикалау қажеттілігі пайда болды.

Математика бойынша тереңдетіп оқытатын сыныптар 8-11 сынып оқушылары үшін құрылатынын, ал дарынды балаларды дамыту бойынша жұмыс осындай балаларды "жоғалту" қаупі бар 5-6 сыныптарда басталуы тиіс. Осы жерден математикаға жоғары қабілеттілікті көрсететін оқушыларды дер кезінде анықтау туралы сұрақ туындайды.

Қабілеттер мәселелерін зерттеуге белгілі психологтар Б. Г. Ананьев, С. Л. Рубинштейн, Н. Ф. Талызина, Б. М. Теплов, В. Д. Шадриков және т.б. елеулі үлес қосты [8, 322 б]. Психолог Ж.Аймауытов пікірі бойынша: бала мейлі жақсы, мейлі жаман іс болсын, әйтеуір бірдеме іс істеуі керек. Ештеңемен айналыспаған адамның жан дүниесі жөнді жетілмейді деп ой айтса, белгілі психолог А.Н. Леонтьев адам психологиясы тек іс-әрекет үстінде дамып отырады дейтін тұжырым жасады [7, 304 б].

Психологтардың көпшілігі белгілі бір қызметті тез және жеңіл меңгеруге, үлкен табысқа жетуге мүмкіндік беретін жеке тұлғаның психологиялық ерекшеліктері деп санайды.

Әрбір оқушы математикаға сауатты болуы үшін төмендегі мақсаттарды жүзеге асыру тиіс:

1. математика іс-әрекет сипатына сай логикалық ойлауды қалыптастыру;
2. математикалық білімді игеру мақсатында тәжірибеде қолдану;
3. болмысты, табиғат пен қоғамды тануға қажет математикалық мазмұнда ойлап, сөйлей алуы қажет;
4. қойылған сұраққа немесе есептің жауабына дәл (жылдам, сенімді және дұрыс) жауап беруге дағдылану, ұмтылу;
5. қоғамдық өмір практикасында қажетті математикалық ойлауды қалыптастыру.

Солардың бірі — балалардың шығармашылық іс-әрекетке бейімдеу мақсатын көздейтін, «Атамұра» баспасы бойынша оқулықта жасыл түсті қоршауға, ал «Алматыкітап» баспасы бойынша әр сабақта қалыптан тыс және қызықты жаттығулар, шығармашылық деңгейге арналған логикалық есептер, тапсырмалар беріледі. Ол жаттығулар негізінен балалардың логикалық ойлау қабілетін, ақыл-ойын дамытуды көздейді. Ондай жаттығуларды орындау барысында оқушылар мазмұнға сәйкес объектілерді бақылайды, байқайды, салыстырады; сондай-ақ әр алуан ақыл-ой іс-әрекеттерін орындайды, практикалық жұмыстар жүргізеді, зерделілік білдіреді, ізденеді, болжам айтады және оны негіздеп беруге немесе дәлелдеуге талпынады, математикаға деген қызығушылығын, ынта-ықыласын тудырады.

Шығармашылық жұмыстар математикалық біліммен қатар күнделікті өмірде кездесетін әртүрлі жағдайға байланысты болғаны дұрыс. Сондықтан есептерді оқушылардың байқағыштығын, ойлауын, қиялын дамытуға негіздеймін. Баланың ойлау қабілетін оқу мен жазу арқылы дамыту барысында олардың логикалық есептер, кестелер, суреттер, ребустар, сөзжұмбақтар, анаграммалар, оқулық-дәптермен жұмыс істеу іскерліктері де артады. Нәтижесінде оқушылардың өзін-өзі бақылау, бағалау, сөйлеу, тыңдау қабілеттері жетіледі. Оқушылардың математика сабағында шығармашылық қабілеттерін дамытудың стратегиялары өте көп. Ол іс-әрекеттер оқушыларды еркін ойлауға, ақыл-ойын дамытуға, шығармашылық белсенділігін арттыруға талпындырып, ұжымдық іс-әрекетке тәрбиелеуге, басқаларды тыңдай білуге, қарым-қатынас жасауға, ел алдында өз ойын еркін айтуға мүмкіндік береді. Шығармашылық ізденіс, талдау және т.б. есептерді шығару, талдау жұмыстары жеке – жұппен – топпен атқарылады. Бұл кезеңнің оқушыға қоятын

талабы жоғары. Сондықтан да оқушы сапалы білім мен шығармашылығын ұштастыра білу керек. Мектептегі оқу процесінде оқушылардың шығармашылық қабілеттерін қалыптастырып, дамытуда математика курсының алатын орны ерекше. Сонымен қатар, дарынды балалардың математика сабағында жаңа ақпараттық технологияны, интернет жүйесін қолдануы, шығармашылық ізденістері өзіндік қабілеттерін ашып қана қоймай, жеке бір салаларды дамытады.

Осындай ой шеберлігін шынықтыратын тапсырмалар арқылы тың жаңалықтар да ашуға болады. Ол үшін мұғалім ізденіске жетелейтін зерттеу тақырыптарын беруі керек. Оқушылар арасында математика саласындағы шығармашылық сайыстарын ұйымдастырып, практикалық жұмыстарға қатысу, пән бойынша олимпиадаларға, Online олимпиадаларға, әртүрлі конкурстарға қатыстыруы керек.

Дарынды оқушыларды шығармашылыққа дайындаудың негізгі мақсаты: шығармашылық тапсырмаларды орындату арқылы шығармашылық ойлау, танымдық қабілетін дамыту болып табылады. Аталған жұмыстарды ұйымдастыру оқушылардың өз бетімен ізденуіне және өз бетімен ізденуіне және өздерінің логикалық ойлау тұрғысынан шығармашылық жұмыстарын жүзеге асыруларына мүмкіндік береді. “Баланың шығармашылық қабілетін ашу, оны алға қарай дамыту үшін ең бастысы жағдайлар жасау қажет”. Оқушының дарындылығының дамуы, қабілетінің ашылуы көбінесе мұғалімнің кәсіби біліктілігіне, және оның тұлғалық қасиетіне байланысты екені айдан анық.

Көбінесе “дарынды оқушы – бұл жақсы оқитын оқушы” деген пікір қалыптасқан. Белгілі ағылшын психологі П.Торранстың зерттеулері бұл пікірдің мұғалімдер арасында жиі кездесетінін анықтады. Оларға оқуда қиыншылық туғызбайтын, тәртіпті, ұйымшыл, білімді, тұрақты, ұғымтал, өз ойын нақты және түсінікті жеткізе алатын оқушылар көбірек ұнайды. Ал қисынсыз сұрақ қоятын, өз жұмысымен ғана айналысатын, тәуелсіз, көбіне түсініспеушілік туғызатын, қияли, әр нәрсеге көзқарасы бөлек оқушылар ұнамайды. П.Торранстың зерттеулері нақ осы қасиеттер оқушының шығармашылық дарындылығын көрсететін және оның нашар оқитын оқушылардың арасында да аз емес екендігін айқындаған. Сондықтан мұғалімдер осы зерттеулердің нәтижесін есте ұстағаны жөн.

Дарынды оқушымен жұмыстың негізгі мақсаты - олардың шығармашылық жұмыста өзінің қабілетін іске асыруға дайындығын қалыптастыру. Ал мақсатқа жету оқу бағдарламасын тереңдетіп оқыту және оқушының танымдық белсенділігін дамыту арқылы жүзеге асады.

Дарынды оқушымен жұмыс жүйесіндегі мұғалім маңызды орын алады. Оқушының болашақтағы мамандығына байланысты, яғни кәсіби тағдыры тек қана жақсы мұғалімге байланысты.

Бұл контексте болашақ мұғалімді жаңашыл педагогтердің инновациялық тәжірибесін шығармашылық ынтамен меңгеру және пайдалану арқылы даярлаудың келешегі зор деп ойлаймыз.

Жаңашыл педагогтер оқушының жеке тұлғалық абыройын барынша құрметтеуге, оның шығармашылық қабілеттері мен бейімділіктерін, өздігімен ойлау қабілетін дамытуға, жағымды эмоциональдық педагогикалық үрдісті қалыптастырып, одан педагогикалық зорлықтың барлық түрін аластатуға бағытталған ізгіліктік стратегиясымен сипатталады.

Бүгінгі жас ұрпаққа жан-жақты білім беру, тәрбиелеу әрбір ұстаздың басты міндеті. Білім негізі мектепте қаланатын болғандықтан, оқушының жеке тұлғалық күшін дамыту, оның шығармашылық мүмкіндігінің дамуы басты рөл атқарып отыр. Олай болса, қазіргі ұстаздар қауымының алдындағы үлкен мақсат: өмірдің барлық

саласындағы белсенді, шығармашылық іс-әрекетіне қабілетті, еркін және жан-жақты жетілген тұлға тәрбиелеу.

Бұл мақсатқа жетуде ұстаздар терең білімді, әдістемелік жағынан толық қаруланған және жоғары мәдени деңгейі болуы тиіс. Себебі, қазақ тілі пәні мұғалімі оқушылардың оқуға ынтасын оятып, олардың қабілеттерінің дамуына жол ашады. Мұғалім алғашқы сабақтан бастап әрбір оқушының жеке ерекшеліктерін, ынтасы мен бейімділігін, оқу мен еңбекке ұқыптылығын ескере отырып оқу үрдісін жүргізуі керек.

Біз ақпараттық қоғамда өмір сүретін жеке тұлғаларды тәрбиелеп жүргенімізді міндетті түрде ескеруіміз қажет. Шығармашылықпен жұмыс істеуге қабілетті жеке тұлғаны қарым-қатынас арқылы дамыту ғана емес, математиканы компьютерлік технологиясымен сәйкестендіре отырып, келешекте өз өмірлерін өнермен байланыстыра білген жан-жақты дамыған шығармашыл тұлғаны тәрбиелеу ең басты фактор болып табылады. Ғылым мен техниканың тез қарқынмен дамуы оқушылардың мәдени дәрежесінің өсуі халық ағарту ісіне күн сайын жаңа білімі беру жүйесінде математиканың атқаратын ролі аз емес. Сондықтан оқушылардың математикаға дайындығын жан-жақты жетілдіру орта мектептің аса маңызды міндеттерінің бірі. Бұл міндетті шешуде мектептегі математика курсының күнделікті практикалық өмір талабына сай жаңа мазмұнда оқытылуы жеткіліксіз. Ол үшін оқыту үрдісінде сабақ берудің барынша тиімді әдістерін жинақтап, оқушылардың өз бетіндік және шығармашылық қабілетін арттырумен біргесыныптан тыс жүргізілетін жұмыстарды сапалы жүргізу қажет. Оқушылардың математикалық даму дәрежесі есеп шығарудан анық байқалады. Кез келген есепті шығару оқушыдан үлкен еңбекті, ерен күшін, табандылығын, төзімділігін, сенімділігін талап етеді. Оқушыны шығармашылық іс-әрекетке бейімдейтін, ақыл ойын дамытатын құрал – логикалық қызықты есептер, қиындығы мол олимпиадалық есептер, әр түрлі сайыстар. Оқушылардың логикалық ойлау қабілетінің дамуына «республикалық Зерде» сайысының қосар үлесі зор. Оқушылар жоба жазу барысында ізденіп, есептерді талдап, өздері бір қорытындыға келуге тырысады. Логикалық жаттығуларды орындау біздің ақылымыз, қиялымыз, ой ұшқырлығымызды дамытады. Математика оқулықтарында логикалық есептер жоқтың қасы, олар тек шығармашылық есептер деген айдармен бірен-саран кездеседі. Сынып оқушылары бірдей емес. Олардың ішінде математиканы сүйіп оқитын, оған деген ынтасы зор оқушылар да бар. Оларды жеңіл, біріңғай жаттығулар орындау жалықтырады. Сондықтан белгілі бір ережені меңгертетін жаттығуларды орындағанда оларға қиынырақ тапсырмалар беремін. Міне, осындай тапсырмаларға логикалық есептер жатады. Себебі логикалық есептер арқылы әр оқушының ойлау қабілетінің дамуына мүмкіндік туады.

Оқу процесіндегі осындай іс-әрекеттердің арқасында қоғам талап етіп отырған шығармашылық, логикалық ойлау қабілеті жоғары, өз ойын жүйелі түрде ашық айта алатын, қоғамға еркін сіңетін, өндіріске белсене араласатын шығармашыл жеке тұлға қалыптасады.

Бүгінгі күні мемлекетіміздің өркениетке жету жолындағы әр талабына тұғыр боларлықтай ұрпақ оқыту, тәрбиелеу ісін жаңа сапалық өзгерістер деңгейіне көтеруді талап етіп отыр. Мектеп құрылымында болып жатқан өзгерістер, білім беру мақсаттарының алмасуы, оның дамытушылық сипаттарының бекітілуі, көпнұсқалық оқытуға көшу сияқты мәселелер орындаушылардан шығармашылық бастамалық, жұмыстың жоғары сапасын және кәсібилікті талап етеді.

Шығармашылық – бұл адамның өмір шындығында өзін-өзі тануға ұмтылуы, ізденуі. Өмірде дұрыс жол табу үшін адам дұрыс ой түйіп, өздігінен сапалы, дәлелді шешімдер қабылдай білуге үйренуі қажет. Адам бойындағы қабілеттерін дамытып, олардың өшуіне жол бермеу, оның рухани күшін нығайтып, өмірден өз орнын табуға

көмектеседі. Өйткені адам туынды ғана емес жаратушы да. Бұл үлкен жауапкершілік артатын күрделі мақсат. Оны шешу үшін ең алдымен оқыту мазмұны жаңартылып, әдіс-тәсілдің озығы өмірге келуі, олар әрбір азаматтың жеке басының қасиеттерін, қабілеттерін дамытып, шығармашылығын, талантын ұштайтындай болып ұйымдастырылуы қажет. Сонда ғана мектептерден өз өміріне өзгеріс енгізе алатын, өз бетінше өмір сүру жолдарын таңдай алатын азаматтар тәрбиеленіп шығады. Баланы бастауыш сыныптардан бастап шығармашылық ойлауға, қалыптан тыс шешімдер қабылдай алуға, практикалық әрекеттерге дайын болуға әкелудің жолдарын көрсету керек.

Өзіміздің тәжірибемізде оқушыларды түрлі мазмұнды есептерді шығаруға, оның шартын құра білу дағдысын қалыптастыруға, бір тапсырманың бірнеше шешімін табуға жетелейміз. Әрбір сабақ қызықты есептермен аяқталуына, логикалық жаттығулардың олардың жас ерекшелігіне қарай күрделене түсуіне мән береміз. Оқушы қызметін активтендіру негізінде педагогикалық технологиялардың бірі деңгейлік саралау технологиясының элементін қолданамыз. Деңгейлеп оқыту технологиясының мақсаты: әрбір оқушы өзінің даму деңгейінде оқу материалын меңгергенін қамтамасыз етеді. Ал қызығушылық туғызудың тәсілдері өте көп. Олар:

- Математикалық сайыстар;
- Эстафеталар;
- Жарыстар;
- Олимпиадалар, тіпті жақсы дайындықпен өткізген күнделікті сабақтар.

Дұрыс құрастырылған сабақ оқушының ой-өрісін кеңейтеді, өзіне деген сенімін күшейтеді.

Математика пәнін оқытуда дидактикалық принциптерді қатаң сақтап, әр оқушының жеке ерекшелігіне қарай әр түрлі формадағы оқыту, тәрбиелеу жұмыстарын тиімді жүргізу керек. Оқушылардың логикалық ой-өрісін арттыруда, оларды математикаға қызықтыруда, логикалық есептер шығарудың ерекше маңызы бар. 5 сыныпта аптасына бір рет өтетін «Логикалық есептер шығару» факультатив сабағында оқушылармен логикалық есептер шығарамыз. Атап айтсақ, үшбұрыштарды есептеу, ыдыстардың сыйымдылығына байланысты логикалық есептер шығарып, сиқырлы шырпылар интерактивті есептер жинағымен жұмыс істейміз.

Қорытынды: Өзіміздің шығармашылық жұмысымызды қорытындылай келе, мұғалім – оқушының жеке тұлғалық және зияткерлік дамуын жобалаушы екендігін айтқымыз келеді. Бұл мұғалімнен ақпараттық құзырлылықты, ұйымдастырушылық қабілеттілікті, оқушыларды қазіргі қоғамның түбегейлі өзгерістеріне лайық бейімдеуді, олардың ізденімпаздық дағдыларын, шығармашылық қабілеттерін дамыту бағыттарын талап етеді. Шығармашылық —бүкіл тірішіліктің көзі. Адам баласының сөйлей бастаған кезінен бастап, бүгінгі күнге дейін жеткен жетістіктері шығармашылықтың нәтижесі. Оқу процесіндегі осындай іс-әрекеттердің арқасында қоғам талап етіп отырған шығармашылық, логикалық ойлау қабілеті жоғары, өз ойын жүйелі түрде ашық айта алатын, қоғамға еркін сіңетін, өндіріске белсене араласатын шығармашыл жеке тұлға қалыптасады.

ПАЙДАЛЫНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР:

1. Әбілқасымова А.Е., Көбесов А.К., Рахымбек Д., Кенеш Ә.С. «Математиканы оқытудың теориясы мен әдістемесі». Алматы «Білім» 1998 ж
2. Дүйсенбекова «Оқушылардың танымдық әрекеттерін дамыту». Бастауыш мектеп №10. 1999ж.
3. Ю.К.Бабанский «Выбор методов обучения в средней школе». - М: Педагогика, 1981

4. Парфенов П.А. «Использование логики в системе правовых знаний». М., 1987.
5. Тұрғынбаев Ә. «Логика» А., 2000.6. Бабаева, Ю.Д. Психология одаренности детей и подростков.// Лейтес,Н.С.- М.: Академия,1996.
6. Шадриков В.Д. О структуре познавательных способностей // Психологический журнал. 1985. Т.6. № 3. С.38-46.
7. А.Н. Леонтьев «Деятельность. Сознание. Личность». М.: Политиздат, 1975. 304 с.
8. С.Л. Рубинштейн. Основы общей психологии. М., 1989. – 322 с.
9. Ж. Аймауытов «Психология», 1926 ж.

«Өрлеу» біліктілікті арттыру ұлттық орталығы» АҚ филиалы
Қарағанды облысы бойынша педагогикалық қызметкерлердің
біліктілігін арттыру институтының аға оқытушысы
altosh_19@mail.ru

ЖАҢАРТЫЛҒАН БІЛІМ БЕРУ ЖАҒДАЙЫНДАҒЫ ҮЙ ТАПСЫРМАСЫ

Аннотация. Мақалада автор білім алушылардың үй тапсырмасын орындаулары – оқу процесінің қажетті элементтерінің бірі екенін көрсетеді. Оны дұрыс ұйымдастыру арқылы, сабақ барысында алынған білімді пысықтауға және тереңдетуге, оқушының оқуға деген тұрақты қызығушылығын дамытуға тиімді тапсырмаларды құрастырудың жолдарын ұсынады.

Түйінді сөздер: үй тапсырмасы, шығармашылық ойлау, саралау, қабілеті, ізденіс, қызықты тапсырмалар.

Үй тапсырмасы — сыныптағы сабақтарда кейін мұғалімнің тапсырмасы бойынша оқу және тәжірибелік жұмысты оқушының өздігінен орындайтын оқу процесінің құрамдас бөлігі. Үй жұмысы оқушының бүкіл оқу жұмысының бөлінбес бір бөлігі болып табылады.

Үйге берілген тапсырмаларды оқушының үнемі орындап, дұрыс ұйымдастырып отыруы оның жақсы үлгіруіне керекті шарттың бірі болып табылады. Мектеп оқушыларының оқуды үлгірмеуіне әкеліп соғатын себептердің көп таралған бір түрі үйге берілген тапсырмаларды қанағаттанарлықсыз орындауы, ал мұның өзі көбінесе үйге берілетін тапсырманың шамадан тыс көп беруден болады.

Оқушыларға кейде ақыл-ой күшін көп жұмсауды талап ететін тапсырмалар ғана емес, тіпті дене күшін орасан мол жұмсауды керек қылатын тапсырмалар беріледі. Шамасыкелмейтін тапсырманы алған оқушылардың бірсыпырасы оларды орындауды мүлде

қояды, ал енді біреулері оны жарым-жартылап қана орындайды, осыдан барып оқушылардың алған білімінде олқылықтар пайда болады да, сыныпта нашар оқитын оқушылар саны артады.

Мұғалім кейде үйге тапсырма бергенде өз пәнінің жүйесі тұрғысынан ғана қарап, сол күні басқа пәндерден беріліп жатқан тапсырмаларды ескермейді. Мектеп оқушыларының оқу жұмысының барлық ауырлықты үй жұмысына қарай аудару, мұғалімдерде жиі кездесетін кемшілік. Сыныпта олар тек жаңа материалды ғана түсіндіреді, оны жеткілікті түрде бекітіп, пысықтап отырмайды, сондықтан оқушылар сыныпта істеуге тиісті жұмыстарды үйде орындауға мәжбүр болады. Үйге берілген тапсырмалардың көлемі жағынан ұлғайып, түр жағынап өзгеруіне байланысты оқушылар үлкен қиыншылықтарға кездеседі. Сондықтан мұғалімдер оқушыларға үй тапсырмасын орындаудың тәртібі мен әдістерін, тиімді жолдарын түсіндіріп отыруы керек.

Білім алушылардың үй тапсырмасын орындаулары – оқу процесінің қажетті элементтерінің бірі. Оны дұрыс ұйымдастыру арқылы, сабақ барысында алынған білімді пысықтауға және тереңдетуге, оқушының оқуға деген тұрақты қызығушылығын арттыруға мүмкіндік пайда болады. Үй тапсырмасын тұжырымдау барысында келесі жағдайларды ескеру қажет:

– үй тапсырмаларын оқулық параграфтарын жаттап алуға және тапсырмаларды орындауға ғана пайдалануға болмайды. Шығармашылық,

эксперименттік, проблемалық сипаттағы есептерді, тапсырмаларды және жаттығуларды көбірек қолдану қажет;

– үй тапсырмаларына оқушылардың өз оқу әрекеттерінің нәтижелеріне өзіндік талдау жасауға бағыттауы тапсырма элементтерін қосу;

– үй тапсырмасына мазмұны және орындалу түрі бойынша түрлілігімен ерекшеленетін тапсырмалар беру;

– үй тапсырмасының көлемін анықтау барысында оқушылардың жеке және жас ерекшеліктері міндетті түрде есепке алынуы тиіс.

«Қазақстан Республикасының орта білім беру ұйымдарында үй тапсырмасын ұйымдастыру және орындау жөніндегі әдістемелік ұсынымдам» ҚР Білім және ғылым министрінің 2017 жылғы 24 сәуірдегі № 182 бұйрығымен бекітілген. Осы ұсынымдамада үй тапсырмасын дайындау мен орындау жөнінде келесі ұсыныстар көрсетілген:

1) Үй тапсырмасының уақытын қысқарту үшін 5-11-сыныптарда қосарланған сабақтар өткізуге болады.

2) Үй тапсырмасын (бір оқу күніне) орындауға жұмсалатын уақыт шығынын ескере отырып, тапсырманың көлемі бойынша нормативтер өзгертілді.

3) Үй тапсырмасын орындау 2-сыныпта 50 минуттан, 3-4-сыныптарда 70 минуттан, 5-6-сыныптарда 90 минуттан, 7-9-сыныптарда 110 минуттан, 10-11-сыныптарда 130 минуттан аспауы тиіс.

4) Қазақстан Республикасы Ұлттық экономика министрінің 2014 жылғы 29 желтоқсандағы № 179 бұйрығымен бекітілген «Білім беру объектілеріне қойылатын санитарлық-эпидемиологиялық талаптары» ережесіне оқу жылы басталғанға дейін тиісті өзгерістер енгізілетін болады.

5) Орта білім беру ұйымдарының басшыларына педагогикалық қызметкерлердің үй тапсырмасын ұйымдастыру бойынша жұмыстарының кезеңділігі мен мерзімдерін басқаруды мектепшілік бақылау жоспарында, мектеп директорының бұйрығымен жыл сайын бекітіп отыру ұсынылады.

6) Үй тапсырмасын беру кезінде бастауыш сынып мұғалімдеріне, пән мұғалімдеріне:

7) сабақ аясында қоңырауға дейін білім алушыларды үй тапсырмасы бойынша хабардар ету;

8) үй тапсырмасын орындау бойынша нұсқау беру;

9) білім алушылардың орындайтын аз көлемді тапсырмалар (орындалуы міндетті) мен көп көлемді тапсырмаларды (орындалуы ерікті түрде) байланыстыру;

10) сабақта үй жұмысы бойынша қателермен жұмыс жүргізу ұсынылады.

Сонымен қатар үй тапсырмасын ұйымдастыру кезінде:

1) орта білім беру ұйымының түрі және білім алушылардың контингенті;

2) сабақ кестесіне сәйкес басқа да пән бойынша берілген үй тапсырмасының көлемі;

3) жоғары сыныптарда әр сабақ бойынша берілетін үй тапсырмасынан оқу тоқсанына берілген тапсырмалар жүйесіне өту мүмкіндігі (немесе бөлімді аяқтағаннан кейін);

4) бірнеше оқу мақсаттарын ұйымдастыру негізінде жекелеген пәндер бойынша үй тапсырмасының оқу жобасының нысаны;

5) шығармашылық сипаттағы үй тапсырмасын орындау мерзімі (мысалы, модель жасау, жоба дайындау, еліктіргіш тарих, өз ертегісі бойынша киносценарий жазу) бір білім алушыға айына кемінде бір апта және бір тапсырмадан артық емес шегінде беру ескеріледі;

6) бейнелеу өнері, көркем еңбек, музыка, өзін-өзі тану, еңбекке баулу,

технология, алғашқы әскери дайындық, алғашқы әскери және технологиялық дайындық және дене шынықтырудан үй тапсырмасын басқа пәндермен кіріктіру ұсынылады;

7) білім алушылар сабақта оқыту мақсаттарына жетсе ("біледі", "түсінеді", "қолданады", "талдайды", "бағалайды" және "жинақтайды") үй тапсырмасын орындау қажеттілігі болмайды.

Үй тапсырмасын:

1) мерекелік және демалыс күндері (жалпы дамуы үшін көркем, қосымша әдебиеттерді оқу, математикалық мектептер үшін жобалық жұмыстарында мен есептер шешуден басқа);

2) бақылау жұмыстарын өткізгеннен кейін;

3) бірінші сынып білім алушыларына (екінші жартыжылдықтан бастап көлемі 20 минуттан аспайтын уақытта оқу бойынша тапсырмалар болуы мүмкін) бермеу ұсынылады.

Жоғарыда берілген ұсынымдар оқушы үй тапсырмасына қатысты әлемдегі ахуалға және үй тапсырмасын орындау уақытын белгілеудің халықаралық тәжірибесіне шолу жасалып ұсынылды.

Оқушы үй тапсырмасына қатысты әлемдегі ахуал:

- Үй тапсырмасы барлық жерде бар, әдетте мектептен тыс орындалады
- Көптеген елдерде үй тапсырмасына неғұрлым көп уақыт бөлінсе, үлгерім соғұрлым жоғары болады
- Дамыған елдерде үй тапсырмасына апта бойы жұмсалатын уақыт орташа есеппен 6 дан 5 сағатқа дейін азайған (ЭЫДҰ, 2003-2012жж.)
- Үй тапсырмасын орындау уақытын белгілеудің халықаралық тәжірибесі
- Бала өскен сайын үй жұмысын тиімдірек орындайды
- Үй жұмысына 2 не 4 сағаттан артық уақыт жұмсау тиімсіз
- «10 минутты қосу ережесі»

Сынып	Норма	Сынып	Норма
1	10 мин.	7	1 сағ. 10 мин.
2	20 мин.	8	1 сағ. 20 мин.
3	30 мин.	9	1 сағ. 30 мин.
4	40 мин.	10	1 сағ. 40 мин.
5	50 мин.	11	1 сағ. 50 мин.
6	1 сағ.	12	2 сағ.

Дамыған елдерде (ЭЫДҰ) апта бойы үй тапсырмасын орындауға кететін орташа сағат саны 4,9, Қазақстанда оқушылар бұдан екі есе көп уақыт жұмсайды (8,8).

Зерттеулерге сүйене отырып, бір күнге үй тапсырмасын орындау үшін ұсынылатын уақытты 40%-ға, яғни әр сыныпта 1 сағаттан қысқарту арқылы үй тапсырмасын орындаудың уақыт нормасы төмендегі кестеді көрсетілгендей берілді.

Сынып	Үй тапсырмасын орындаудың уақыт нормасы
2-3	45 мин.
4-5	1 сағ.
6-8	1,5 сағ.
9-11	2 сағ.

Үй тапсырмаларының көлемін қысқартып, тиімділігін арттыруға мүмкіндік беретін педагогикалық әдістер

Төмендегілер бойынша кіріктірілген ҮТ енгізу:

- бастауыш мектептің өтпелі тақырыптары;
- бір сала пәндеріне ортақ оқу мақсаттары;
- әртүрлі сала пәндеріне ортақ оқу мақсаттары

Төмендегілер бойынша ҮТ қажеттілігін анықтау:

- тақырыптар мен бөлімдер,
- сабақ түрлері,
- оқу мақсаттарына жету деңгейі

Күн сайынғы ҮТ-меншектелмей, ұзақ мерзімге де тапсыру: 2 аптаға, 1 айға, тоқсанға, жартыжылдыққа (оқушылар топтарына жобалық іс-әрекет ретінде).

ҮТ оңтайлау үшін оның көлемі мен мазмұнын жоспарлауды, әдіс таңдауды мұғалімдердің бірлесіп істеуі керек

Жаңартылған МЖБС пен оқу бағдарламаларында бастауыштың барлық пәндері мен негізгі мектептің тілдік пәндері бойынша өтпелі (ортақ) тақырыптар қарастырылған.

Қолданыстағы МЖБС пен оқу бағдарламалары жағдайында тізбекті (ұзақмерзімді) жоспарды құрып, ҮТ үшін мазмұны жақын тақырыптарды анықтауға болады

Математика курсының пәндері (алгебра, геометрия) мен тілдік пәндер (қазақ, орыс, ағылшын) көздейтін білім-білікті жаратылыстану, география, физика, тарихты оқу мақсаттарына жетудің тетігі ретінде пайдаланған жөн

Кіріктірілген ҮТ бірнеше пән мұғалімі бірігіп өткізетін сабақтарда, жеке өтетін сабақтарда беруге болады.

Оқушының үйдегі оқу жұмысын сыныптағы оқу жұмысымен жалғастырып, толықтырып отырса, онда олардың алған білімдері терең және берік болады. Оның маңызы оқыту жұмысын ұйымдастырудың сабақтың басқа түрлеріне қарағанда ерекше. Бұл жұмыстың танымдық қызметімен бірге оның тәрбиелік мәні зор. Себебі, үй жұмысын күнделікті орындау барысында оқушылардың дербестігі, ойлау қабілеті артып, өздігінен білім алуға жүйелі түрде дағдыланады, сабақта алған білімдері мен біліктіліктерін өзіндік еңбекте қолдана білуге жаттығады. Өзін-өзі бақылау және кітаппен жұмыс істей білу тәсілдерін меңгереді, оқудың әртүрлі амал-тәсілдерін қолдана отырып, өз бетінше баяндама жасауға дайындалады. Соның негізінде білім мен біліктілік өте берік меңгеріледі, оқушының ақыл-ой әрекетінің жеке дара дәстүрі қалыптасады.

Үй тапсырмалары мұғалімнің қатысынсыз орындалатын болғаннан кейін, олар ата-аналармен тығыз қарым-қатынаста болып, оларға оқушылардың үйде орындайтын жұмыстарына көмектесіп отырулары үшін үнемі әдістемелік тұрғыдан басшылық жасап отырғаны жөн.

Үй тапсырмасын беруде оқушыларға шамадан артып кетудің алдын алу жолдарына қойылатын талаптар мынадай болса:

а) оқытылатын жаңа материалды оқушыларға негізінен сабақ үстінде меңгертуді міндет етіп қоя отырып, әрбір сабақтың сапасы арттырылса.

ә) оқушыларға үйге берілетін тапсырмалар шамадан тыс көп болмасын, ол үшін үйге берілетін әрбір тапсырманың мөлшерленуі қатты қадағаланса, үйге берілетін тапсырманың мазмұны оны орындаудың тәртібі мен әдістері оқушыларға сабақ үстінде түсіндіріліп, өздігінен жұмыс істеуге дағдыландырылып тәрбиеленсе демекпін.

ПАЙДАЛЫНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР:

1. Бастауыш білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты [Электрондық ресурс] Қолжетімділік коды <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/P1500000327>
2. «Қазақстан Республикасының орта білім беру ұйымдарында үй тапсырмасын ұйымдастыру және орындау жөніндегі әдістемелік ұсынымдам» ҚР Білім және ғылым министрінің 2017 жылғы 24 сәуірдегі № 182 бұйрығымен бекітілген.
3. Қазақстан Республикасы Ұлттық экономика министрінің 2014 жылғы 29 желтоқсандағы № 179 бұйрығымен бекітілген «Білім беру объектілеріне қойылатын санитарлық-эпидемиологиялық талаптары».
4. Бастауыш білім беру деңгейінің 2-4 сыныптарына арналған Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2016 жылғы 21 шілде №463 қаулысымен бекітілген үлгілік оқу бағдарламалары.– Астана, 2016.

АВТОРЛАР ТУРАЛЫ МӘЛІМЕТ

Жеңістан Жаңагүл Өнімбекқызы	Қарағанды облысы, Шет ауданы, Ақадыр кенті, А.Ермеков атындағы ЖОББМ базасындағы тірек мектебінің (РО), физика пәні мұғалімі
Ибрагимова Гульнара Каиржановна	«Өрлеу» біліктілікті арттыру ұлттық орталығы» АҚ филиалы Қарағанды облысы бойынша педагогикалық қызметкерлердің біліктілігін арттыру институтының кафедра меңгерушісі
Кушнир Марина Петровна	п.ғ.к., «Өрлеу» «БАҰО» АҚ филиалы Қарағанды облысы бойынша ПҚ БАИ мектепке дейінгі тәрбие және тұлғаны әлеуметтендіру кафедрасының меңгерушісі
Казтаев Рахат Кайратович	Қарағанды қаласы, «№101 мектеп-лицейінің» ҚММ директоры
Кайырбекова Жанара Бериковна	Алматы қаласындағы химия-биология бағытындағы Назарбаев Зияткерлік мектебі
Куандық Жансая Курмангазықызы	Қарағанды қаласы, «№93 гимназия» ҚММ, математика пәні мұғалімі
Киселева Наталья Васильевна	РФ, Ярославль облысы, Ярославль қаласы Мемлекеттік қосымша кәсіби білім беру автономдық мекемесі «Білімді дамыту институты», әдіскері
Муканова Саулеш Димкешовна	п.ғ.д., «Өрлеу» «БАҰО» АҚ филиалы Қарағанды облысы бойынша ПҚ БАИ директоры
Смагулова Шарбат Каирбековна	Қарағанды қаласы, «№93 гимназия» ҚММ, математика пәні мұғалімі
Шадетова Алтынгүл Кенесовна	«Өрлеу» біліктілікті арттыру ұлттық орталығы» АҚ филиалы Қарағанды облысы бойынша педагогикалық қызметкерлердің біліктілігін арттыру институтының аға оқытушысы

СВЕДЕНИЯ ОБ АВТОРАХ

Жеңістан Жаңагүл Өнімбекқызы	учитель физики, КГУ ОШ им.А.Ермекова, п.Агадыр, Шетский район
Ибрагимова Гульнара Каиржановна	заведующая кафедрой Управления и качество образования филиала АО «НЦПК «Өрлеу» Институт повышения квалификации педагогических работников по Карагандинской области
Кушнир Марина Петровна	к.п.н., заведующая кафедрой дошкольного воспитания и социализации личности филиала АО «НЦПК «Өрлеу» ИПК ПР по Карагандинской области
Казтаев Рахат Кайратович	директор КГУ «Школа-лицей №101», г.Караганда
Кайырбекова Жанара Бериковна	АОО НИШ химико-биологического направления, г.Алматы
Куандык Жансая Курмангазықызы	учитель математики, КГУ «Гимназия №93», г.Караганда
Киселева Наталья Васильевна	методист, Государственное автономное учреждение дополнительного профессионального образования Ярославской области «Институт развития образования», г.Ярославль, РФ
Муканова Саулеш Димкешовна	д.п.н., директор филиала АО «НЦПК «Өрлеу» ИПК ПР по Карагандинской области
Смагулова Шарбат Каирбековна	учитель математики, КГУ «Гимназия №93», г.Караганда
Шадетова Алтыnguль Кенесовна	старший преподаватель кафедры дошкольного воспитания и социализации личности филиала АО «НЦПК «Өрлеу» ИПК ПР по Карагандинской области